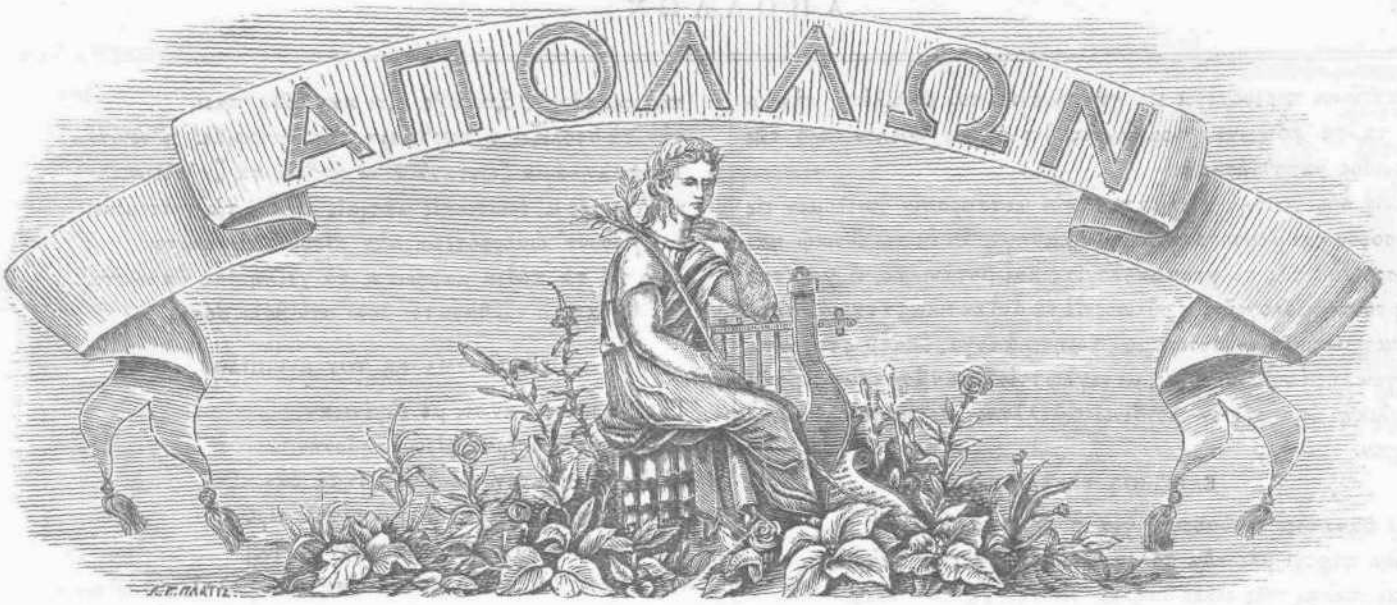

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Β'. ΑΡΙΘ. **15** | *Ἐν Πειραιεῖ Ἰούλιος* 1884 | ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ **Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ**

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ

ἐμμετρος μετάφρασις τοῦ Τυρταίου καὶ ἀπόσπασμα Εὐριπίδου.

Εὐάριθμοι τῶν ῥητορικῶν λόγων τῶν ἀρχαίων ῥητόρων περιέχουσι τόσα περὶ ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα διδάγματα, ὅσα ὁ τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους, ὃς ἐγκαταλιπὼν ἐν ὥρᾳ πολέμου τὴν πατρίδα, κατηγορεῖτο ἐπὶ προδοσίᾳ.

Ὁ Λυκοῦργος, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ τῷ πλήρει πατριωτικῶν αἰσθημάτων, ἐγκατέλεξε πλεῖστα ὅσα ἐκ τῶν ποιητῶν διδάγματα, δι' ὧν ἐξαίρεται ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως καὶ παρορμᾶται ἡ νεότης διὰ γενναιοτάτων νοημάτων ἐπὶ τὸν ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ἐλευθερίας κίνδυνον καὶ θάνατον. Ἐνταῦθα ὡς προείπομεν, φέρονται ὑποθῆκαι καὶ παραγγέλματα οὐκ ὀλίγα ποιητῶν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐριπίδου.

Παραβάλλων δὲ ὁ ῥήτωρ τοὺς νόμους πρὸς τοὺς τῶν ποιητῶν λόγους λέγει ὅτι, οἱ νόμοι διὰ τὴν συντομίαν οὐ διδάσκουσιν ἀλλ' ἐπιτάττουσιν ἃ δεῖ ποιεῖν, οἱ δὲ ποιηταὶ μιμούμενοι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων ἐκλεξάμενοι, μετὰ λόγου καὶ ἀποδείξεως τοὺς ἀνθρώπους συμπείθουσιν. Καὶ πρὸς τοῦτο φέρει παράδειγμα ἐκ τοῦ Ὁμήρου τὸν Ἕκτορα, ὃς παροτρύνων τοὺς Τρῶας ὑπὲρ πατρίδος λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι «δὲν εἶναι ἀπρεπὲς ἀμυνόμενός τις ὑπὲρ πατρίδος νὰ ποθάνῃ».

Ἐπαινῶν δὲ τὰ θάνατα ἔπη τοῦ δαιμονίου Ὁμήρου λέγει, ὅτι τοιαῦτα ἔργα ἀκούοντες οἱ πρόγονοι ἡμῶν καὶ ζηλοῦντες, προετίμων οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὅλης τῆς Ἑλλάδος νὰ ποθνήσκωσι. Τόσην ἐπιρροὴν ἔσχον αὐτὰ διὰ τὸ περὶ τῆς πατρίδος αἴσθημα. Ὁμολογούμενον δ' ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐπῶν τοῦ Ὁμήρου ἐγέννησε τοὺς Μαραθωνομάχους.

Μεγάλως ἤθελεν ἐπιδράσῃ ἔτι καὶ νῦν ὁ Ὅμηρος καὶ παρ' ἡμῖν, ἐὰν μετεγλωττίζετο ἐμμέτρως εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν, καὶ πρὸς τοῦτο ἔπρεπε μέγα τι βραβεῖον χρηματικὸν νὰ ἀπενέμετο τῷ ποιητῇ, τῷ ἐπιχειρήσοντι τὸ δυσχερέστατον τοῦτο ἔργον. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἀκριβὲς καὶ ἐπιτυχὲς ἔργον εἶναι ἐκ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἐν οὐδεμιᾷ γλώσσῃ ἔτι κατωρθώθη ἡ ἀπεικόνισις τοῦ τε κάλλους καὶ τοῦ ὕψους τῶν ἐννοιῶν τοῦ Ὁμήρου· ἀλλὰ καὶ προσέγγισίς τις μεγάλως ἤθελεν ὠφελήσῃ· λυπηρὸν δ' ὅτι ἐνῷ ἅπαντα τὰ ἔθνη ἔχουσί πως τοιαύτας ἐμμέτρους μεταφράσεις, ὧν αἱ πλεῖσται ἐκ διαγωνισμῶν προῆλθον πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ, ὃν διὰ τοῦ θείου Ὁμήρου ταῦτα παιδαγωγοῦσι, παρ' ἡμῖν ὅλως τοιαύτη ἐλλείπει, διότι δὲν κατενοήθη ἴσως ἔτι ἡ ἀξία τοῦ Ὁμήρου.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐκ τοῦ Ὁμήρου παραδειγμάτων, φέρει ὁ ῥήτωρ ἀπόσπασμα καὶ ἐκ τοῦ Εὐριπίδου, ἔκ τινος δράματος ἀπολεσθέντος, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς ποιεῖ τὴν Πραξιθέαν τὴν θυγατέρα τοῦ Κηφισσοῦ, σύζυγον δὲ τοῦ Ἐρεχθέως, οὗ ἡ χώρα, αἱ Ἀθῆναι, ἐκινδύνευεν ἐκ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, λέγουσαν, ἐν ᾧ προσέφερεν εἰς θυσίαν τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα κατὰ τὸν χρησμὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, τοὺς ἑξῆς ἐν μεταφράσει στίχους, ἐν οἷς ἡ μεγαλοψυχία καὶ ἀξία τῆς πόλεως γενναιότης δείκνυται. Εἰς τοιαῦτα κάλλιστα παραδείγματα ἀποβλέποντες οἱ πρόγονοι ἡμῶν συνείθιζον τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς εἰς τὸ **φιλεῖν τὴν πατρίδα.**

Ὁ αὐτὸς δὲ ῥήτωρ μέμνηται καὶ τῶν στίχων τοῦ Τυρταίου, ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐζήτησαν· οὗτος δὲ ποιήσας ἐλεγεῖα ἐπαίδευε τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς τὴν ἀνδρείαν· ὥρισαν δὲ οἱ τὰ ποιήματα αὐτοῦ μέλλοντες νὰ ἐκ-

στρατεύωσι πορευόμενοι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως νἀκούωσι ταῦτα ᾀδόμενα, νομίζοντες ὅτι οὕτως ἤθελον πρὸ τῆς πατρίδος νἀποθνήσκωσι.

Τῶν δύο τούτων ποιημάτων τὴν μετάφρασιν ὀφείλομεν εἰς τὸν σοφὸν καὶ μουσοτραφῆ ἡμῶν καθηγητὴν ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ τῆς τε φαρμακολογίας καὶ βοτανικῆς, ᾧ χάριτας πρὸς τοῦτο ὁμολογοῦμεν, οὗτινος δὲ τὰ διδακτικώτατα καὶ πλήρη πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποιητικὰ ἔργα, ἐπαξίως τυχόντα τῆς γενικῆς ἐπιδοκιδασίας, μετεγλωττίσθησαν ἐσχάτως εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ὑπὸ τῆς ἐν Λονδίνῳ φιλέλληνος δεσποινίδος Μάκφαιρσον.

ΕΛΕΓΕΙΟΝ ΤΥΡΤΑΙΟΥ.

Ὁ θάνατος, τί ὤμορφος γιὰ τ' ἄξιο παληκάρι,
σὰν πέφτει μὲς τὸν πόλεμο πρῶτο γιὰ τὴν πατρίδα,
καὶ πάλαι πῶς εἶναι σκληρὸ νὰ στρέψῃ τὸ ποδάρι
κατὰ τὰ ξένα, φεύγοντας τὴ γῆ του χωρὶς ἐλπίδα
νὰ τὴν χαρῇ ἐλεύθερη, τὴν καρποφορτωμένη....
φτωχὸς νὰ σέρνῃ τὸ κορμὶ μὲ τὴ γλυκιὰ μητέρα
ἀπὸ μιὰ σάλλη δημοσιά, νὰ σέρνῃ τὰ μικρά του,
τὴν ἀκριβὴ ἀγάπη του, τὸ γέροντα πατέρα,
ποῦ μόνα τοὔμειναν πικρὴ στὴ φτώχεια συντροφιά του.
Ἔρχετ' ὀχθρὸς ὅπου στραφῇ καὶ ὅπου σταματήσῃ,
ὅταν γαυγίζῃ ἀπὸ κοντὰ φτώχεια καταραμένη
καὶ ἡ ἀνάγκη· πόσον ἀχ! τὸ γένος θ' ἀσχημίσῃ.
καὶ πόσο θ' ἀποσβολωθῇ ἡ ἀγγελοπλασμένη
μορφή του, σὰν ἀκολουθεῖ παντοῦ ἡ ἀτιμία
κ' ἡ ἄλλη ἡ κακομοιριά. Βέβαια δὲν θὰ λαμπῃ
στὸ πρόσωπο ἡ λεβεντιά, ὅταν στὴν ἐξορία
πλανᾶται ὁ φυγόπατρις, δὲν θὰ γελοῦν οἱ κάμποι
ὅπου πατεῖ, οὔτε ντροπὴ θὰ δείχνεται οὔτε λύπη,
οὔτε φωνὴ παρηγορίας εἰς τὸ δυστυχισμένο.
Λοιπόν, παιδιά, μὲ τὴν καρδιὰ στὴ μάχη! νὰ μὴν εἴπῃ
κανείς, πῶς εἰς ταῖς φλέβαις μας τὸ αἷμα παγωμένο.
ὅταν συντύχῃ ὁ θάνατος γιὰ τὰ γλυκὰ βλαστάρια.
Παληκαράδες, ἀκλόνητοι ὥνας κοντὰ στὸν ἄλλον
σταθῆτε εἰς τὴν προσβολὴ μὲ φράχτη τὰ κοντάρια·
ὅποιος νὰ φύγῃ στοχασθῇ, γέννημα εἶναι δούλων.
Αὐτοῦ, στερρὸ τὸ γόνατο, ὀλόρθο τὸ κεφάλι,
στὰ στήθια μέσα τὴμ ψυχὴ ἀτρόμητη, μεγάλη.
Μὴ συλλογιέσθε τὴ ζωή, μ' ὀχθρὸ σὰν πολεμᾶτε·
ἀπ' τὴ ζωὴ πλειότερο ἡ πόλις μας τιμᾶται.
Ντροπή, ντροπὴ νὰ φύγετε, ἀρίνοντες στὴ λάκκα
τοὺς γέρους, ὅπου ἐλαφρὸ δὲν ἔχουν πλειὸ τὸ γόνα,
οἱ τιμημένοι. Ὀντροπὴ στῆς μαχῆς τὴν ἀνθράκα
ἐμπρὸς τῶν νειῶν νὰ κεῖτωνται τὰ γεροντάκια μόνα
μ' ἄσπρα μαλλιὰ στὴν κεφαλή, μὲ γραβανὰ τὰ γένεια!
νὰ σβύνωνται τρεμουλιαστοὶ στὸ χῶμα, στὸ λιθάρι,
μὲ χέρι αἱματόβρεχτο σκεπάζοντες ἐκεῖνα,
ποῦ σᾶς ἐδώκαν τὴ ζωή, τὴ λεβεντιά, τὴ χάρι.
Ὦ τί ντροπὴ στὰ μάτια σας, ὅταν αἱματωμένα
φαίνοντ κεῖνα, καὶ γυμνὸ στὸ χῶμα σπαρταράει
τὸ σῶμα τῶν πατέρων σας. Ἀλλὰ στάνδρειωμένα
παληκαράκια, ὅ,τι πῆς, ὅ,τι κἀν ἔρθῃ πάει,
σὰν τὰ στολίζει ἡ παρθενιὰ τῆς ὡμορφιᾶς, ἡ νειότη.
Τὰ παληκάρια ζωντανὰ κ' οἱ ἄνδρες τὰ ζηλεύουν,
κ' ἡ νειαῖς μ' ἐρωτικαῖς ματιαῖς κρυφὰ τὰ σαϊτεύουν,
καὶ γίνουντ' ὡμορφότεροι σὰν πέσουνε οἱ πρῶτοι.
Στὴ γῆ τὰ πόδια καρφωτά, τὰ χείλη σας δακώστε,
καὶ θάνατο σ'τὸ θάνατο, βόλι στὸ βόλι δόστε.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ.

Τὰς χάριτας, ἐάν τις μὲ εὐγένειαν
χαρίζῃ, πλειοτέραν φέρουν ἡδονήν·
ὅδ' ἄν τις πράττῃ, μὲ βραδύτητα ἐὰν
τὸ πράττῃς, φαίνεταί πως δυσγενέστερον.
Ἀλλ' ἐγὼ θέλω εἰς τὸν θάνατον [εὐθὺς]
τὴν κόρην μου νὰ δώσω· σκέψεις δὲ πολλαὶ
μὲ πείθουσιν εἰς τοῦτο. Καὶ τὸ πρώτιστον
νὰ ἀποκτήσω πόλιν ταύτης κρείττονα,
ἀδύνατον. Εἰς ταύτην ἄλλος ἄλλοθεν
λαὸς δὲν κατῳκίσθη, ἀλλ' αὐτόχθονες
εἴμεθα γεννημένοι. Τῶν δὲ πόλεων
ὅσαι παρ' ἄλλων ἄλλαι παρεισήχθησαν,
ὅπως οἱ λίθοι ἐνσφηνοῦνται ἀναμίξ
ἐντὸς τῶν τοίχων, ὅπως πονηρὸς ἁρμὸς
εἰς ξύλον ἐμπηγμένος, κατὰ τ' ὄνομα
ἔχουν πολίτας, κατὰ πρᾶγμα δὲ οὐχί.
Ἔπειτα τέκνα ἐπὶ τούτῳ τίκτομεν,
ἵνα περιφρουρῶμεν τά τε ἱερὰ
τεμένη καὶ τὴν γῆν, ἐφ' ἧς βλαστάνομεν.
Τῆς πόλεως δ' ἁπάσης ἓν εἰμι ἐγώ,
πολλοὶ δ' αὐτὴν οἰκοῦσι· θῦμα πῶς λοιπὸν
ἐγὼ νὰ παραδώσω εἰς τὸν ὄλεθρον
πάντας ἐκείνους, ἐνῷ μ' εἶναι δυνατὸν
μίαν νὰ παραδώσω ἐπὶ θάνατον
ὑπὲρ τῆς χώρας ὅλης; ἐπειδὴ ἐὰν
τοὺς ἀριθμοὺς γνωρίζω, καὶ τί ἔλαττον
καὶ μεῖζον, ἐὰν σφάλῃ περὶ δύναμιν
ἑνὸς ὁ οἶκος, οὔτε περισσότερον
τῆς πόλεως ἁπάσης εἶναι ἄξιος,
ἀλλ' οὔτε πρὸς ἐκείνην κἂν ἰσοσταθμᾷ.
Ἂν ἐν τῷ οἴκῳ εἶχον ἀντὶ θήλεος
ἄῤῥενα γόνον, τὴν δὲ γῆν ἐνέμετο
φλοὶξ πολεμία, τάχα κατὰ τῶν ἐχθρῶν
δὲν ἤθελον τὸν πέμψει, περιτρέμουσα,
μὴν ἀποθάνῃ; Ἀλλὰ δὲν ἐγέννησα
ἐγὼ τὰ τέκνα, εἰ μὴ μόνον ἵνα μαχῶνται,
εἰς ἄνδρας ὡς ἐμπρέπει, οὔτ' ἐβλάστησαν
ξηραὶ εἰκόνες ἐν τῇ πόλει. Τῆς μητρὸς
τὰ δάκρ', ὅταν πέμπῃ τοὺς υἱούς, πολλῶν
τὸ πρὸς τὴν μάχην θάῤῥος ἐξεθήλυναν.
Μισῶ γυναῖκας, αἵτινες πρὸ τοῦ καλοῦ
τὰ τέκνα των νὰ ζῶσι προτιμήσασαι,
κακὰς παρέσχον συμβουλάς. Καὶ ὅμως δὲ

πεσόντες ἐν τῇ μάχῃ, μετὰ τῶν πολλῶν
κοινὸν ἔλαχον τύμβον, ἴσην εὔκλειαν·
ἀλλ' ἡ θυγάτηρ μόνη ἡ ἐμή, ἐὰν
ὑπὲρ τῆς πολιτείας θῦμα προσφερθῇ,
μόνη αὐτὴ θὰ λάβῃ ἕνα στέφανον,
θὰ σώσῃ δὲ συγχρόνως δύο ἀδελφὰς
καὶ σὲ καὶ τὴν τεκοῦσαν. Τὸ λοιπὸν ἐγὼ
τῆς πόλεως πρὸς χάριν ἐπὶ θάνατον
τὴν κόρην παραδίδω. Δὲν εἶναι ἐμή,
ἢ ὡς τὸ κατὰ φύσιν. Ἐπειδὴ ἐὰν
κυριευθῇ ἡ πόλις, τί τὸ ὄφελος
ἐμοῦ παρὰ τῶν τέκνων; Ἅπαντες λοιπὸν
θὰ εὕρουν σωτηρίαν, ὅσον ἀπ' ἐμοῦ
ἐξήρτηται. Τὴν πόλιν βούλομαι ἐγὼ
νὰ σώσω. Δὲν θ' ἀφήσω θελληματικῶς,
κι' ἂν ἄλλως τε τὸ πρᾶγμα κατὰ μέγιστον
εἶναι εὐθύνη πάντων, νὰ καταλυθοῦν
οἱ νόμοι τῆς πατρίδος οἱ παλαίατοι,
οὐδὲ ἀντὶ ἐλαίας ἢ καὶ τῆς χρυσῆς
Γοργόνος θέλουν στήσει τρίαιναν ὀρθὴν
ἐπὶ τῶν βάθρων τῶν τῆς Ἀκροπόλεως,
μὲ στέφανον κοσμοῦντες, ὅ,τε Εὔμολπος
καὶ τῶν Θρᾳκῶν τὰ στίφη, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ
ἀπόκληρος νὰ μένῃ. Ὦ σεῖς, λάβετε
τὰ τέκνα μου, πολῖται· μετὰ τῶν Θεῶν
σώζεσθε καὶ νικᾶτε· μηδὲ γένοιτο
ἀντὶ ἑνός μου τέκνου νὰ μὴ σώσω 'γὼ
τὴν πόλιν. Ὦ πατρίς μου, εἴθε ἅπαντες,
οὓς περισκέπεις, παρομοίως ὡς ἐγώ,
νὰ σὲ ἠγάπων. Οὕτως εὐμαρέστερον
θὰ σε ἑκατοικοῦμεν, οὐδέ τι κακὸν
ἤθελές ποτε πάθει.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΤΗΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΔΙΑΒΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΡΥΘΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΟΦΟΝ ΑΙΓΥΠΤΙΟΛΟΓΟΝ BRUGSCH

ΥΠΟ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ

Ἠπειρώτου, σχολάρχου νῦν ἐν Κάμπῳ Ἀδίας.

Α'.

§ α'. Γνωστὸν ἐστὶ πᾶσι τοῖς περὶ τὰ φιλοσοφικὰ ἰδίᾳ ἱκανῶς ἐντριβέσι, ὅτι παρὰ ταῖς ὑψηλαῖς ἐπιστημονικαῖς θεωρίαις ἐπιδιώκεται ὁ ἐπιστημονικὸς συνδυασμὸς Πίστεως καὶ Ἐρεύνης, ἤτοι, ἐν ἄλλοις ὅροις Θρησκείας καὶ Φιλοσοφίας, περὶ ὧν τὰ ἐκλεκτότερα πνεύματα καὶ ὑψηλότερα ἠσχολήθησαν κατά τε τοὺς παρελθόντας καὶ τοὺς νῦν καιρούς. Ἅπας ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος προσδοκᾷ τὸ ὕψιστον τοῦτο σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐξ οὗ πλεῖστα ὅσα ἀγαθὰ ἀπορρέουσι διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει· ἔστιν ὁ ὑπέρτατος κρῖκος τοῦ λόγου, ὁ συνδέσων τὰς διαφόρους φυλὰς τῆς ὑφηλίου καὶ συντελέσων τὰ μέγιστα εἰς τὴν πλήρη πραγματοποίησιν τοῦ ἰδεώδους τῆς φιλοσοφίας, τὸν ἐξευγενισμὸν συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, ἧς διάφοροι οἰκογένειαι εἰσιν ἢ μέλη αὐτῆς ἅπαντα τὰ ἔθνη τῆς ὑφηλίου· αἱ τρεῖς πολύφωτοι λυχνίαι τοῦ ἰδανικοῦ Κόσμου ἡ Ἰσότης, Ἀδελφότης καὶ Ἐλευθερία, τῶν Ἐθνῶν τῆς Γῆς (**liberté, fratelité, égalité des Nations de la terre**) ἀνυψωθήσονται εἰς τὸ ὕπατον σημεῖον τῆς πνευματικῆς ἐξάρσεως, καὶ οὕτω γενήσονται τὸ τριαδικὸν λαμπρὸν μετέωρον τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, ὅπερ τὰ βλέμματα ἁπάντων τῶν Ἐθνῶν ἐφελκύον συγκεντρώσει ἐν αὐτῷ τὰς διαφόρους φυλὰς τῆς Γῆς. Ἡ ἐξαπλωσις τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἀπανταχοῦ ὁσημέραι ζωηρῶς ἐπιτεινομένη, οἱ τηλέγραφοι, οἱ σιδηρόδρομοι, ὁ τύπος καὶ τὰ λοιπὰ μέσα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ συντελοῦσι τὰ μέγιστα πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν τοῦτον τῆς ἀνθρωπότητος σκοπόν, εἰς ὃν νῦν ἄγεται φύσει καὶ ὁμαλῶς, ὡσανεὶ πρὸ πολλοῦ πρὸς τοῦτο παρεσκευάζετο ἡρέμα καὶ κανονικῶς. Καὶ βεβαίως ἐνταῦθα ἔδει νὰ λήξωσιν αἱ ἐπιστημονικαὶ προσπάθειαι, καὶ αἱ ὁσημέραι γινόμεναι ἀνακαλύψεις ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τοῦ Ἐπιστητοῦ. Μόνον πρόσκομμα ἐν τῷ Ἐπιστημονικῷ κόσμῳ ἐμφανίζεται: αἱ διάφοροι ἐπιστημονικαὶ παραπλανήσεις παρὰ διαφόροις διακεκριμένοις ἐπιστήμοσιν ἀπαντῶσαι, αἵτινες ἀντὶ νὰ ἐπισπεύδωσιν ὡς ἔδει τὸν ἐπιστημονικὸν συνδυασμὸν Θρησκείας καὶ Φιλοσοφίας, ἐπιτείνουσι τὴν μεταξὺ αὐτῶν φαινομένην διάστασιν, καὶ ἀπαμβλύνουσιν, ὡς μὴ ὤφειλε, τὴν ὀξύτητα καὶ προθυμίαν τῶν περὶ τοιαύτας ὑψηλὰς ἐπιστημονικὰς θεωρίας ἀσχολουμένων (1). Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ πνεύματα καὶ ἐπιστήμονες ἄνδρες, οἵτινες δὲν ἀπαυδῶσιν ἀσχολούμενοι περὶ τοιαῦτα μεγάλα καὶ ὑψηλὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα (2)· οὔτε ὁ τόπος ἐνταῦθα, οὔτε ὁ σκοπὸς τῆς πραγματείας ἡμῶν ταύτης δίδωσι καιρὸν νὰ ἀπαριθμήσωμεν τοὺς ἀνέκαθεν ἐργασθέντας πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον ὅρον τοῦ Ἰ-

(1) Ἐνταῦθα ἐξετάζομεν τὰς τοῦ Bruhsch ἐπιστημονικάς, ὡς φρονοῦμεν, παραπλανήσεις διὰ τὸν λόγον ὅτι ὑπὸ μορφὴν ἐπιστημονικὴν ἀναφαίνεται σκάνδαλον, τεῖνον ἵνα κλονίσῃ τὴν πίστιν, ἣν χαίρει ἀπ' αἰώνων ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως, κλονιζομένης δὲ τῆς πίστεως ταύτης, ἔστω καὶ ἁπλῶς Ἱστορικῆς θεωρουμένης, ἐπιτείνεται βεβαίως ἡ μεταξὺ Θρησκείας καὶ Φιλοσοφίας φαινομένη διάστασις· καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν κρίνομεν τὴν ἀναθεώρησιν ἢ τὴν ἀναψηλάφησιν τοῦ ζητήματος τῆς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων διαβάσεως τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης λίαν ὠφέλιμον καὶ συντελεστικὴν εἰς τὸν ὀργανικὸν συνδυασμὸν τῶν δύο ὑψίστων ἐπιστημῶν, Θεολογίας τε καὶ Φιλοσοφίας, τῶν δύο ὀφθαλμῶν τοῦ νοητοῦ Κόσμου, ὧν ἄνευ σκότος καὶ ὀλίσθημα ἐκ τῶν δεινοτάτων ἐπίκειται τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ.

(2) Ὧν εἷς καὶ ὁ σοφὸς herbsrt spencer, οὗτινος ὁ κ. Τσιμπουράκης μετέφρασε τὴν σοφὴν πραγματείαν Αἱ πρῶται Ἀρχαί, κατεχώρισε δὲ ὁ Ἀπόλλων τὸ περὶ Θρησκείας καὶ Ἐπιστήμης Κεφάλ. εἰς διάφορα φύλλα. Ἴδε Ἀπόλλ. φύλ. ἀριθ. 2, 3, 4, 5, τοῦ ἔτους 1883.

δεώδους τῆς ἐπιστήμης, καὶ νῦν ἐργαζομένους ἐπιστήμονας.

§ β'. Παρήγορον ὅμως καὶ ἐνθαρρυντικὸν διὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον εἶνε, ὅτι ἡ Ἐπιστήμη ἔχει τὴν ἀρχὴν (**le principe**) νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἀναψηλάφησιν τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, παρ' οἷς ἡ ἐπιστημονικὴ ἐνέργεια (**intuition spontanée**) δὲν ἐπιφαίνεται καθ' ἅπαντας τοὺς ὅρους τῆς ἐπιστημονικῆς βεβαιότητος· διότι ὅπως ἐπιστημονικόν τι ζήτημα θεωρηθῇ ἐντελῶς λελυμένον παρὰ τῷ πεφωτισμένῳ κόσμῳ, δέον νὰ φθάσῃ εἰς ἐπιστημονικὴν ἐνάργειαν (**intuition spontanée**), ἐξ ἧς προέρχεται ἡ ἐπιστημονικὴ βεβαιότης, ἣν ἀναγνωρίζουσιν οἱ σοφοὶ πάντων τῶν αἰώνων καὶ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς ἐξηυγενισμένης ἀνθρωπότητος. Ὅπως δ' ἐπιστημονικοῦ τινος προβλήματος ἡ λύσις θεωρηθῇ ἐντελῶς ἐπιτυχὴς παρὰ τῷ πεφωτισμένῳ κόσμῳ, δέον ἅπαντες οἱ ὅροι αὐτοῦ, ἐξ ὧν προκύπτει ἡ λύσις, νὰ ἦνε σαφεῖς καὶ ἀκριβῶς ὡρισμένοι καὶ οὕτως ἐξικνούμεθα εἰς τὴν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν τῆς λύσεως καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐνάργειαν, ἧς ἄνευ τὸ ζήτημα μένει ἀσαφές, σκοτεινὸν καὶ ἑπομένως ἀνεπίλυτον· ἤτοι ἐκκρεμές, προσδοκῶν τὴν πεφωτισμένην ἐκείνην καὶ ὑψηλὴν διάνοιαν, ἥτις ἀναψηλαφοῦσα τὸ ζήτημα ἢ τὸ πρόβλημα, καὶ αἴρουσα τὴν ἐπισκιάζουσαν αὐτὸ ἀχλύν, ἀποκαθιστᾷ σαφὲς καὶ καθαρὸν καὶ ἑπομένως εὐπρόσδεκτον παρὰ πάσῃ διανοίᾳ ἐνημέρῳ τῶν ἐπιστημονικῶν κινήσεων καὶ προόδων.

§ γ'. Φέρε δὲ ἴδωμεν, ἐὰν αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀποφάνσεις τοῦ τε **Brugsch** ἐξεταζόμεναι ὑπὸ τὸ ἐπιστημονικὸν πρῖσμα τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν (**des principes**) δύνανται νὰ χαίρωσι παρὰ ταῖς πεφωτισμέναις διανοίαις τῶν ἐπιστημόνων παντὸς ἔθνους τὸ ἐπιστημονικὸν κῦρος καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν βεβαιότητα, ὧν χρῄζουσιν, ὅπως τύχωσι παγκοίνου ἀξίας ὑποδοχῆς.

α') Τὸ πλεῖστον τοῦ πεφωτισμένου κόσμου Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς θεωρεῖ, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἀκόμη δὲν προέβη εἰς ἐπιστημονικὴν ἐνάργειαν· ὅθεν ἐπιζητεῖ τὴν ἀναψηλάφησιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τοῦ κ. **Brugsch**· διότι, καθὸ ἄνθρωπον, καί τοι σοφὸν καὶ εὐρεῖαν πολυμάθειαν κεκτημένον, δὲν δύναται νὰ θεωρῇ ἀλάθητον, καὶ μάλιστα ἐργασθέντα ἐπὶ ἐδάφους, οἷον τὸ Αἰγυπτιακόν, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως μεταβληθὲν εἰς τὸ διάστημα τοσούτων αἰώνων καὶ φυσικῶς καὶ πολιτικῶς. Ἐντεῦθεν ἀκριβῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ὡρισμένη ἡ πορεία τῶν Ἰσραηλιτῶν, πολὺ δύσκολον φαίνεται νὰ γένῃ παραδεκτή· διότι ποῖα μνημεῖα ὑποδεικνύουσι τὴν ὁδόν, ἣν ἐβάδισαν οἱ Ἰσραηλῖται; ποίους τέρμονας ἀνεκάλυψεν ὁ κ. **Brugsch** ἐν χώρᾳ, οἵα ἡ Αἰγυπτιακή; ἔνθα τὰ πάντα διατελοῦσιν εἰσέτι ἐν τῇ ὕσπληγγι τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν; τίς τῶν σοφῶν δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι ὡρισμένως καὶ ἐπιστημονικῶς σταθμόν τινα τῆς Ἰσραηλιτικῆς πορείας προσδιώρισεν, ὥστε ἄλλος τις τῶν ἐπιστημόνων νὰ μὴ μετακινήσῃ εἴτε δεξιά, εἴτε ἀριστερὰ τῆς θέσεως ἐκείνης; Τίς τῶν σοφῶν δύναται νὰ εἴπῃ εἰς τὸν πεφωτισμένον κόσμον, ὅτι ἐκ Γεσὲμ τῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾗ παρῴκουν οἱ Ἑβραῖοι, αὐτὸς ἠδυνήθη ἐν μαθηματικῇ ἀκριβείᾳ, νὰ χαράξῃ τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν κατ' εὐθεῖαν ἄγουσαν; Ναί, ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ Μωϋσέως ἀναφέρονται οἱ σταθμοὶ τῆς πορείας, καὶ δὴ καὶ ὀνόματα αὐτῶν, ἀλλὰ δυνάμεθα σήμερον μετὰ παρέλευσιν χιλιάδων ἐτῶν νὰ ὁρίσωμεν ἐν ἀκριβείᾳ· ποῦ ἔκειντο οὗτοι, χωρὶς ἕτερος τῶν μεταγενεστέρων ἀρχαιολόγων νὰ εἴπῃ τὰ ἐναντία; δυνάμεθα ὅτι εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς ἐρήμου ἐστάθμευσαν οἱ Ἑβραῖοι ὡρισμένως νὰ εἴπωμεν, καὶ οὐχὶ εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ ἄλλος τις τῶν σοφῶν ὑποδεικνύει; εἰσέτι τὰ ζητήματα ταῦτα δὲν ἐλύθησαν ἐν ἐπιστημονικῇ ἐναργείᾳ, ὥστε νὰ γένωσι κοινῇ παραδεκτὰ ἄνευ ἀμφιβολιῶν, καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται παρὰ πολλοῖς εἰσέτι ἀπαράδεκτος ἡ διὰ τῆς Σερβωνίτιδος λίμνης διάβασις τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὡς ἀποφαίνεται ὁ κ. **Brugsch**· φαίνεται δ' ἀμφισβητήσιμος ἔτι παρὰ πολλοῖς αὕτη, ὡς ἐνέχουσα πολλὰς τὰς δυσχερείας καὶ δὴ ἡ διὰ τελμάτων πορεία, καὶ τελμάτων μάλιστα Αἰγυπτιακῶν ἀδιεξιτήτων, ἅτινα λαός, συγκείμενος ἐκ δύο ἑκατομμυρίων καὶ πλέον, ὤφειλε νὰ διέλθῃ μετὰ πολυπληθῶν ποιμνίων, προβάτων, αἰγῶν κλπ. ἵππων, καμήλων κλ. Τοῦτο οὐδ' ὁ τυχαῖος τῶν ἀνθρώπων ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ, πολλῷ δὴ μᾶλλον ὁ μεταξὺ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Αἰγύπτου διαπρέψας διὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ Μωϋσῆς νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἀδιέξοδα τέλματα λαόν, ὃν περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο νὰ διασώσῃ· ὁ Μωϋσῆς, ὡς ἔμπειρος τῶν τόπων, οὓς ἐσπούδασε καλῶς, ὅτε ἔμενε παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Ἰοθόρ, ἀδύνατον ἦν νὰ μὴ ἐκλέξῃ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν τάχιον ἄγουσαν πρὸς τὴν Ἐρυθράν, ὅπως τὸ ταχύτερον ἀπέλθωσι τῆς Αἰγύπτου, καὶ οὕτως ἀποφύγωσιν εὐκολώτερον τὴν καταδίωξιν τῶν Αἰγυπτίων οἱ Ἑβραῖοι· ἀδύνατον ἦν νὰ μὴ ἐκλέξῃ τὴν ὀλιγωτέρας δυσχερείας παρέχουσαν ὁδόν. Παράδοξον φαίνεται ὁ τοσοῦτον συνετός, ὁ τοσοῦτον ἔμπειρος Μωϋσῆς, νὰ ὁδηγήσῃ λαὸν ἐξ ἑκατομμυρίων συγκείμενον καὶ νὰ ῥίψῃ αὐτὸν ἐντὸς τελμάτων, ἔνθα ἀφεύκτως ἤθελε καταστραφῇ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καταλαμβανόμενος ἀμέσως. Τίς τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν ἁπλουστάτων δὲν ἀποφεύγει τὰς δυσχερείας; ἐὰν δὲ οὐ μόνον δὲν ἀποφεύγει, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ ταύτας, πῶς ὀνομάζομεν αὐτόν; ἀλλ' ἁρμόζει τοιοῦτον ὄνομα τῷ ὁλόκληρον τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων ἀπορροφήσαντι Μωσεῖ; πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

β'.) Μήπως δὲν ἠδύνατο νὰ ἀκολουθήσῃ ἑτέραν ὁδόν; Τοῦτο καὶ νὰ φαντασθῇ τις — εἰς ἔδαφος ἐπίπεδον, οἷον τὸ Αἰγυπτιακόν, νὰ μὴ δύναται νὰ κινηθῇ εἰς ἑτέραν ὁδόν! — εἶνε ἂν οὐχὶ ἄλλο, τοὐλάχιστον ἀρκετὰ περίεργον διὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἀποτυφλώσεως καὶ ἀπομωράνσεως τῶν ὁδοιπορούντων, ἣν παρέχει τοιαύτη τις ὑποθετικὴ δυσχέρεια· ἐὰν δ' οὗτοι ὦσιν ἔμπειροι τῶν τόπων, οὓς διέρχονται· πῶς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τραπῶσιν ἑτέραν ὁδόν; πῶς ὁ ἐμπειρότατος τῶν τόπων ἐκείνων Μωϋσῆς δὲν ἠδύνατο νὰ τραπῇ ἑτέραν ὁδόν; Ἐκεῖνος μάλιστα παραμένων παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Ἰοθόρ, καὶ μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ διερχόμενος τὰς ἐρήμους προεσχεδίασεν ἅπαντα τὰ πράγματα, καὶ δὴ καὶ τὴν ὁδόν, ἣν ἔμελλε νὰ τραπῇ διὰ πᾶσαν περίστασιν. Καὶ οἱ τελευταῖοι τῶν ἀνθρώπων προσχεδιάζουσι τὴν πορείαν αὐτῶν, ὁσάκις μελετῶσι νὰ κάμωσι τοιαύτην, καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς τοσοῦτον ἀπρονόητος, τοσοῦτον ἀπροπαράσκευος κατῆλθεν εἰς τὸ μέγα στάδιον τοῦ ἀγῶνος, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ.

Οὐ μόνον προεσχεδίασε, καὶ προεμελέτησε τὰ πάντα(1) μετ' ἐξιδιασμένης ἐπιμελείας, ἀλλὰ καὶ ἐκλογὴν τῶν ἀρίστων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ μέσων ἐποιήσατο, ὡς μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ δεινὸς γνώστης τῶν πραγμάτων· ἡ δ' ἐκλογὴ τῆς ἐπιτομωτέρας, εὐκολωτέρας καὶ εὐχερεστέρας διὰ τὴν ἀποχώρησιν ὁδοῦ ἦν ἐκ τῶν πρωτίστων μελημάτων τοῦ Μωϋσέως, ἀναγκαζομένου νὰ ἐκλέξῃ τὴν ἀρίστην ὁδόν, ὡς προσφορωτέραν εἰς τὴν ἀπρόσκοπτον ἐπιτυχίαν τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν ταχείας ἀναχωρήσεως τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· ἡ ταχεῖα καὶ ἀπρόσκοπτος ἀναχώρησις ἀπετέλει μέγα μέρος τῆς ἐπιτυχίας τῶν μεγαλουργῶν σχεδίων αὐτοῦ, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἐπισπάσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πνεύματος εἰς αὐτήν τε καὶ εἰς τὰ πρὸς τοῦτο συντελοῦντα, ὧν ὁμολογουμένως πρώτιστον καὶ κράτιστον κρίνεται ἡ ἐκλογὴ τῆς ἐπιτομωτέρας ὁδοῦ εἰς τοιαύτας περιστάσεις.

γ'.) Ἔθνος σύσσωμον ἀποχωροῦν τῆς Αἰγύπτου σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ κτήνεσιν ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ, ὡς καὶ πράγματι ἀπετέλεσε, μέτωπον ἐκτάσεως, ἂν οὐχὶ περισσοτέρων, τοὐλάχιστον δέκα ὡρῶν διαστήματος κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, ὡς ἔγγιστα· διότι δὲν ἠδύναντο νὰ βαδίζωσιν αἱ Ἑβραϊκαὶ οἰκογένειαι μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν κτηνῶν ἐν στενοτέρῳ χώρῳ, ὅπως σήμερον οἱ τακτικοὶ στρατοὶ ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐν περιφερείᾳ προεσχεδιασμένῃ καὶ προδιαγεγραμμένῃ. Τοῦτο ἦν φύσει ἀδύνατον τότε διὰ οἰκογενείας ἀποχωρούσας ταχέως, ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη τοῦτο φαίνεται δύσκολον, ἂν καὶ ὑπάρχουσιν εὐκολίαι ἀσυγκρίτῳ λόγῳ ἀνώτεραι τῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Φαντάσθητε δύο ἑκατομμύρια λαοῦ ἀποχωροῦντος ἐν βίᾳ καὶ ὑποψίᾳ μεγίστῃ μετὰ κτηνῶν ἀπειραρίθμων, καὶ θέλετε ἔχει εἰκόνα καταπληκτικῆς ἐκτάσεως ἐν ὁδοιπορίᾳ ὁπωσοῦν ἀτάκτῳ καὶ θορυβώδει διὰ πολλοὺς λόγους. Τοιαύτης βεβιασμένης ὁδοιπορίας ἴχνη βεβαίως δὲν ἠδύναντο νὰ παραμείνωσιν ἕως εἰς μεταγενεστέρους, πολὺ μεταγενεστέρους, αἰῶνας καὶ ὅμως ὁ σοφὸς Αἰγυπτιολόγος **Brugsch** ἐτόλμησε νὰ διϊσχυρισθῇ, ὅτι ἀνεκάλυψε τοιαῦτα ἐν τῇ Σερβωνίτιδι λίμνῃ, καί, μὰ τὸν Ἄμμωνα Δία, νὰ ἀναιρέσῃ τὸν Μωϋσῆν, αὐτὸν τοῦτον διαβάντα τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ μαρτυρίαν περὶ τούτου ἀκραιφνῆ παρέχοντα. Καὶ λοιπὸν τίνα πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὸν αὐτόπτην Μωϋσέα, ἢ τὸν χιλιάδας ἐτῶν ὕστερον ὀνειρευόμενον περὶ Σερβωνίτιδος λίμνης καὶ τῆς δι' αὐτῆς ὑποθετικῆς διαβάσεως τῶν Ἑβραίων σοφὸν Αἰγυπτιολόγον «**Brugsch**»; Ἡ ὀρθὴ Κριτική, ἡ ἀληθὴς Ἐπιστήμη, ἀπαιτεῖ τὸ πρῶτον, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι, ἐὰν τῳόντι γλιχόμεθα τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, ἥτις ἐστι πράγματι ἡ ζωὴ καὶ τὸ φῶς τοῦ λογικοῦ ὄντος, καὶ ἧς ἄνευ οὐδεμία ἐπιστημονικὴ διασάφησις οὐδαμῶς ἐπέρχεται ἐπὶ τῶν διαφόρων ζητημάτων. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ὄντως ἐξαίρει τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν εἰς τὸν διαυγῆ χῶρον τοῦ Γνωστικοῦ, ἔνθα σαφῶς τὸ ὄν, ᾗ ὄν, καθορᾶται ἄνευ παραπλανήσεων· ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀληθείᾳ πεφύτευται τὸ ξύλον τῆς γνώσεως.

(1) Ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐξετάζομεν τὸν Μωϋσέα, ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπιστήμονες, ὑπὸ ἀνθρωπίνην ἔποψιν παραλείποντες τὸν προφητικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ συνεπῶς τὸ θρησκευτικὸν μέρος.

B'.

§ α'. Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων συνάγεται, ὅτι ὁ σοφὸς Αἰγυπτιολόγος «**Brugsch**» περιῆλθεν εἰς ἐπιστημονικὰς παραπλανήσεις, ὑφ' ἃς περιπίπτει πᾶς ἐπιστήμων, καθὸ ἄνθρωπος ἀτελής· τὸ τέλειον καὶ ἀλάθητον μόνῳ τῷ παντεχνήμονι καὶ ἀλαθήτῳ Λόγῳ, τῇ ὑπερτάτῃ Σοφίᾳ, ἀποκεκλήρωται.

Ἀλλὰ πως περιῆλθεν εἰς τοιαύτας παραπλανήσεις ἐπιστημονικὰς σοφὸς ἀνὴρ καὶ πολυμαθής, οἷος ὁ κ. **Brugsch**; καὶ πῶς τοῦτο δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν; διότι φαίνεται δύσκολον.

Καὶ τῳόντι ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ πρᾶγμα φαίνεται καὶ ἡμῖν γε δυσχερές, ἀλλ' ἂν σκεφθῶμεν βαθύτερον καὶ ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον, δὲν εὑρίσκομεν αὐτό, ὅπως πρότερον, ἀκλόνητον καὶ ἀδιάσειστον, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐξεθέμεθα λόγους. Περιπλέον δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι ἔχομεν πλεῖστα ὅσα παραδείγματα τοιούτων ἐπιστημονικῶν παραπλανήσεων διαφόρων ἐξόχων ἐπιστημόνων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ Ἱστορία τῶν διαφόρων ἐπιστημονικῶν κλάδων, οἷον, τῆς Ἰατρικῆς, Ἀστρονομίας, Φιλοσοφίας, κλ. κλπ! τῆς δ' Ἀρχαιολογίας ἔχομεν προχειρότατα παραδείγματα, καὶ ταῦτα ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἐν αὐτῇ ἡμῶν ταύτῃ τῇ πατρίδι, τῇ ἐνδόξῳ μητρὶ Ἑλλάδι. π.Χ. περὶ τοῦ Ὁμηρικοῦ Ἰλίου, οἷαι καὶ ὅσαι παραπλανήνεις ἐγένοντο πρὸ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ σοφοῦ Σχλίεμαν ἐν Τροίᾳ, καὶ αὖθις πόσαι δυσπιστίαι κατὰ τούτων ἐξηγέρθησαν!!(1)· περὶ τῆς παναρχαίου Δωδώνης, οἷαι καὶ ὅσαι παραπλανήσεις ἐγένοντο πρὸ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ κ. Κ. Καραπάνου, βουλευτοῦ νῦν Ἄρτης(2)!!, ἀλλὰ καὶ νῦν αὖθις κατ' αὐτῶν ἀμφιβολίαι τινὲς ἀναφαίνονται· πρὸ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπὸ τῶν σοφῶν Γερμανῶν γενομένων ἀνασκαφῶν οἷα ἐλέγοντο καὶ ἐγράφοντο περὶ αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων; Καὶ ἐν γένει περὶ πλείστων ὅσων ἐπιστημονικῶν ἀντικειμένων δυνάμεθα θαῤῥούντως νὰ εἴπωμεν, χωρὶς νὰ ὑποπτευώμεθα τὸ παράπαν ὅτι θέλομεν φανῇ παραπαίοντες—ἤτοι ἕως οὗ φθάσωσιν εἰς ἐπιστημονικὴν ἐνάργειαν ἀδιαφιλονείκητον (**intuition spontanée**), πολλὰς βαθμίδας διῆλθον τῆς κλίμακος τῆς πολυποικίλου πείρας· πολλάκις δ' εἰς τὴν λυδίαν λίθον τῆς βασάνου ἐδοκιμάσθησαν κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους καὶ ποικίλους τρόπους ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς ἐπιστήμης: Πῶς λοιπὸν τὰ ἐπιστημονικὰ ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα τοῦ σοφοῦ **Brugsch** περὶ τῆς διὰ τῆς Σερβωνίτιδος λίμνης διαβάσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν νὰ μένωσιν ἀβασάνιστα; Πῶς δύναται ἡ ἐπιστήμη νὰ μὴ ἐπεξεργασθῇ, νὰ μὴ ἐξελέγξῃ, ταῦτα εἰς τὸ μέλλον, ὅπως καὶ εἰς τὸ παρόν; Δύναται ἡ ἐπιστήμη ἄνευ ἐλέγχου νὰ παραδεχθῇ ταῦτα ἀκρίτως, καὶ οὕτως ἀνεξέλεγκτα νὰ παράσχῃ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ; Βε-

(1) Ὁμ. Ἰλ. Στρατιωτικὴ Διασκευὴ καὶ Τοπογραφία ὑπὸ Γ. Νικολαΐδου, ἔνθα ὁ περιφανὴς οὗτος ἐπιστήμων διαμφισβητεῖ τῷ κ. Σχλίεμαν τὰ περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Ὁμηρικοῦ Ἰλίου.

(2) Dodone et ses ruinespar. K Carapanos. Paris.

βαίως ἀδύνατον· ἀλλ' ἕως οὗ ἐπιτελεσθῇ τὸ τοιοῦτον παρὰ τῇ Ἐπιστήμῃ, ἡμεῖς δικαιούμεθα καὶ συνεπῶς δυνάμεθα, νὰ ἐφησυχάζωμεν ἐμμένοντες εἰς τὰ ἀνέκαθεν περὶ τούτου τοῦ ζητήματος παραδεδεγμένα καθόσον ταῦτα φαίνονται μᾶλλον ταῖς ἀρχαῖς (au principes) τολμηρὰ διαβήματα.

§ β'. Ἀλλ' ἀρά γε τὰ τοιαῦτα διαβήματα ἀνωφελῆ κρίνονται παρὰ τῇ ἐπιστήμῃ; Ἀλλ' ἂν ἀνωφελῆ κρίνονται, πρὸς τί αἱ τοσαῦται ἐπιχειρήσεις τῶν σοφῶν, αἱ τοσαῦται ἀπόπειραι, καὶ αἱ τοσαῦται καταβάλλονται προσπάθειαι; δὲν χρησιμεύουσι πρὸς ἐπίλυσιν διαφόρων ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, καὶ πρὸς ἀνακάλυψιν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν, ἀγνώστων τὸ πρίν;

Οὐδεὶς ἐπιστήμων δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι τὰ διάφορα διαβήματα τῶν ἐπιστημόνων εἰσὶν ὠφέλιμα τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ὅτι αἱ διάφοροι αὐτῶν ἐπιχειρήσεις καὶ προσπάθειαί εἰσι χρησιμώταται πρὸς τὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφόρων ἐπιστημονικῶν ζητημάτων καὶ μέγα εἰς ἀνακαλύψεις καὶ προόδους ἐπιστημονικὰς συμβάλλονται· ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ οὐδὲν δικαιοῖ ἡμᾶς κλίνοντας νὰ παραδεχθῶμεν καὶ τὰς παραπλανήσεις σοφῶν ἀνδρῶν, ἔστω καὶ ἂν διακεκριμένοι τύχωσιν οὗτοι καὶ ἔξοχοι· ὁ ἐπιστήμων ὁ ἀληθὴς παντοῦ καὶ πάντοτε δέον ἐνώπιον ἑαυτοῦ ἔχειν ἀκράδαντον τὴν λαμπάδα τοῦ ἀληθοῦς φωτὸς τῆς καθαρᾶς ὑψηλῆς κριτικῆς Ἐπιστήμης, ἥτις εἰς πᾶν διάβημα ἀραρότως ὁδηγεῖ αὐτὸν καὶ ἀσφαλῶς, εἰς ἀληθῆ πρόοδον ἄγουσα· τοὐναντίον δ' ἀκολουθῶν περιπίπτει εἰς πλάνας, καὶ ὀλισθαίνει ὀλίσθημα φοβερόν, ἐξ οὗ οὐδεὶς δύναται αὐτὸν ἀνελκύσαι εἰμὴ ἀνωτέρα τις δύναμις. Καὶ τοιούτων ὀλισθημάτων ἀτυχῶς πλεῖστα ὅσα παραδείγματα παρέχει ἡμῖν ἡ τε ἀρχαία καὶ νεωτέρα ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, ἐξ ὧν ἀρκούμεθα ἐνταῦθα ἓν πρὸς ὑπόμνησιν νὰ φέρωμεν, τὸ τοῦ σοφοῦ Γάλλου **Augurte Komte**, αἱρεσιάρχου τῆς νῦν καλουμένης Θετικῆς Φιλοσοφίας (de la filosophie positive).

§ γ'. Ὁ σοφὸς ἄλλως οὗτος Γαλάτης πρὸς τοῖς ἄλλοις ὧν ἠθέλησεν ἀναμορφωτὴς γενέσθαι, καὶ εἶδός τι θρησκεύματος νέου τοῖς ὀπαδοῖς αὐτοῦ ὑπετύπωσε, καθ' ὃ ἀλλάξας τὰ ὀνόματα μηνῶν, ἡμερῶν, κλπ. ἀντεισήγαγεν ὅλως νέα, τῆς ἐπινοίας αὐτοῦ ἀναπλάσματα· τὸ δὲ παράδοξον, ἐν μιᾷ τῶν διατάξεων αὐτοῦ παρήγγειλε τοῖς ὀπαδοῖς καὶ πιστοῖς αὐτοῦ προσευχομένοις νὰ στρέφωσι πάντοτε τὸ πρόσωπον αὐτῶν πρὸς τοὺς Παρισίους, ὥσπερ οἱ Μωαμεθανοὶ πρὸς τὴν Μέκκαν τῆς Ἀραβίας κατὰ τὰς παραγγελίας τοῦ Μωαμεθ, ἐξ οὗ καὶ τὸ παράδειγμα ἔλαβεν βεβαίως.(1). Λυπηρόν, ὅτι ἄνδρες ἀνεπτυγμένοι τὴν διάνοιαν, ἔχοντες ἀξιώσεις μεγάλας νὰ μορφώσωσιν ἔθνη καὶ λαούς καὶ νὰ διδάξωσι νέας ἰδέας προοδευτικὰς ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, λυπηρόν, λέγω, νὰ γένωνται εἰσηγηταὶ ἰδεῶν, αἵτινες σχετικῶς εἰσὶ πολλῷ χείρονες ἄλλων τοιούτων, ἐξευτελισασῶν ἄλλοτε τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ εἰς ἄκραν αὐτῆς κακοδαιμονίαν συντελεσασῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιστήμης, ἥτις τότε πόρρω ἀπέχει τοῦ εἶναι ἀληθῶς καὶ ἐπακριβῶς τοιαύτη· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅλως ἀπεσχοίνισται τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, ἥτις ἐστὶν ὁ μόνος λύχνος ὁ ἐν μεσῷ τοῦ ἀπείρου ἀγνώστου κόσμου φαίνων, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐπιστήμονος ἐν παντὶ ἐπισπῶν, καὶ τὴν ἀχλὺν τῆς διανοίας διαλύων· ἄνευ τοῦ φανοῦ τούτου ὁ ἐπιστημονικὸς νοῦς ἐν τῇ ἐξερευνήσει τοῦ ἀγνώστου παράγεται εἰς χῶρον, καθ' ὃν ὥσπερ ὁ Ἰξίων τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας ἐναγκαλιζόμενος ψηλαφεῖ τὸ ἐπιστητὸν ἀδοκίμως· οἱ δὲ κόποι αὐτοῦ καὶ ἀγῶνες κυλίονται, ὥσπερ ὁ λίθος τοῦ Σισύφου, ἐν τῷ κεκλιμένῳ ἐπιπέδῳ τῆς ἐπιστήμης, παρ' ᾧ ἡ ἀνάβασις οὐκ ἐπιτέτραπται, οὐδ' ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἄνοδος διὰ τὸ φύσει ὀλισθηρὸν δυνατὴ ἐπιφαίνεται. Δὲν θέλω νὰ εἴπω ἐνταῦθα καὶ ὅσοι τοῦ Δαρβίνου τὸ σύστημα ἀσπαζόμενοι ἀναστρέφονται εἰς ὀλισθηρὸν ἐπιστημονικὸν ἔδαφος, παρ' ᾧ τοῖς δοκίμοις τοῖς πάνυ ἐκ τῶν ἐπιστημόνων βατή ἐστιν ἡ ἐπιστημονικὴ ὁδός· τοῖς δὲ τολμητίαις οὔ. Διό καὶ λίαν ἁρμόδιοι ἐπιφαίνονται ἐνταῦθα ὡς ἑξῆς περὶ τούτων παρατηρήσεις τοῦ περιφανοῦς Λειβδᾶ λέγοντος «ὅτι ὁ Δάρβιν ἦτο ὁ φυλακτικώτατος τῶν παρατηρητῶν· ἔνιαι «τῶν θεωριῶν του τοσοῦτον ἔσχον τὸ ἐπαγωγόν, ὥστε κεφαλαὶ νεώτεραι, θερμότεραι καὶ ἧττον ἀφύλακτοι παρεσύρθησαν ὑπὸ τῆς εὐκόλου λύσεως δυσχερειῶν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ἁπλως ὑπηνίξατο. Μυριάκις παρήνεσεν αὐτοὺς νὰ μὴ παραφέρωνται ὑπὸ τῆς φαντασίας· μυριάκις τοὺς ἀνέμνησεν, ὅτι πολλαὶ τῶν παρατηρήσεών του ἦσαν ἁπλαῖ εἰσηγήσεις, οὐχὶ ἐμπεδούμεναι ὑπὸ γεγονότων ἀναγκαίων, ἑπομένως λογικῶς ἀσθενεῖς ὑπὸ τὴν δεῖνα καὶ δεῖνα ὄψιν. Παρήγγελλεν αὐτοῖς νὰ ἐξακολουθῶσι παρατηροῦντες καὶ συλλέγοντες γεγονότα μᾶλλον ἢ νὰ ἀπονέμωσι τῇ θεωρίᾳ μεῖζον τοῦ πρέποντος κῦρος. Ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς τοῦ Ἐγέλου φιλοσοφίας, οὐ μόνον φιλόσοφοι, ἀλλ' ἰατροί, νομικοί, φιλολόγοι, ἱστοριογράφοι, ἐθνολόγοι, γεωγράφοι ὑπῆγον τὰ φαινόμενα τῆς οἰκείας ἕκαστος ἐπιστήμης εἰς τὰς φαντασιώδεις κατηγορίας τῆς Θέσεως, Ἀντιθέσεως καὶ τῆς Συνθέσεως, οὕτω καὶ νῦν ἐγένετο μέχρις ἀηδίας κατάχρησις τῆς Δαρβινείου ῥήτρας τοῦ περὶ ὑπάρξεως Ἀγῶνος, ἔτι δὲ μείζων κατάχρησις τῆς καθολικεύσεως τῶν θεωριῶν του, ὡσανεὶ εἶχον προβῇ αὐταὶ εἰς τὴν ἀκρότητα» (1). Τὴν καταχρησιν δὲ ταύτην τῶν θεωριῶν τοῦ Δαρβίνου οὐ μόνον οἱ ὑλισταὶ ἐν Εὐρώπῃ (materialistes) καὶ ἄλλων φιλοσοφικῶν συστημάτων ὀπαδοὶ παρεδέξαντο, ἀλλὰ καὶ ὑπεστήριξαν, καὶ ἔτι νυν ὑποστηρίζουσι, καθὸ συνᾴδουσαν ταῖς ἑαυτῶν ἀρχαῖς (au principes) καὶ συντελοῦσαν εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῶν. Ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον τοῦτον προδήλως δὲν ἐγένοντο παραδεκταὶ ἀνὰ πάντα τὸν ἐπιστημονικὸν ἐν γένει κόσμον Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ἅπασαι αἱ τοῦ Δαρβίνου θεωρίαι, πολλαὶ τούτων εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν βάσανον, μεθ' ἣν ἕπεται ἡ τελεία παραδοχὴ ἢ ἀπόρριψις αὐτῶν παρὰ τῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Πλουτάρχου, οὐχ ὥσπερ ἀπτῆνες νεοσσοί, κεχηνότες ἀεὶ πρὸς ἀλλότριον στόμα, καὶ πᾶν ἕτοιμον ἤδη καὶ διαπεπονημένον ὑπ' ἄλλων ἐκλαμβάνειν ἐθέλοντες» (2), διατελοῦσιν, ἀλλ' οἰκείᾳ διαποιήσει ἑκάστης σπιθαμῆς τοῦ ἐπιστημονικοῦ χώρου τὴν κατάκτησιν διεκδικοῦσι, μηδόλως διὰ τοῦτο ὑπονοίας παρέχοντες ὅτι παρεῖδον τὰς τῶν προτέρων ἢ μεγαλοφυεστέρων ἐπιστημονικὰς θεωρίας· ἐν τῇ ἐπιστήμῃ εἰς πᾶν ὅ,τι εἰσέτι οὐ κέκτηται τὸ **Veto** τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου σύμπαντος ἐπικρατεῖ τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου «μέμνασ' ἀπιστεῖν· ταῦτα γὰρ ἄρθρα τῶν φρενῶν».—

§ δ'. Λόγοις τοιούτοις οὐδὲν τὸ πυρρωνικὸν ἐνυπάρχει· διότι ἐν τῇ σημερινῇ στάσει τῆς ἐπιστήμης πολλὰ τῶν στοιχείων αὐτοῦ ἀπεβάλετο ὁ πυρρωνισμός· τὸ ἑταστικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ σήμερον τῇ ἐπιστημονικῇ περιβάλλεται ὑπὸ πολλῶν προοδευτικῶν παραγόντων μέγα συμβαλλομένων εἰς τὴν ἄρσιν ἀμφιβολιῶν ἄλλοτε ἐπιτρεπομένων διὰ τὰς δυσχερείας τῶν καιρῶν, οἵτινες οὐ παρεῖχον τότε τὰ πρὸς τοιοῦτον μέγαν καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν συντελοῦντα· Σωτήριον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ σήμερον κρίνεται τὸ φῶς τῆς ὑψηλῆς κριτικῆς, οὗ ἄνευ ἐν παντὶ αὐτοῦ βήματι προσκόπτει ὁ ἐπιστήμων καὶ παραπλαναται ἄνευ ἐλπίδος ἐπανόδου εἰς τὴν εὐθεῖαν ἐπιστημονικὴν ὁδόν, ἀφ' ἧς ἀπέκλινε διὰ παντοίους λόγους, οὓς ἐνταῦθα δὲν εἶνε ὁ ἁρμόδιος τόπος νὰ ἐξετάσωμεν, οὐδὲ τῆς πραγματείας ὁ σκοπὸς καὶ τὸ σχέδιον ταύτην ἐπιτρέπει. Ἀρκοῦσι ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν ἴσως καὶ διὰ τὰς τοῦ σοφοῦ Αἰγυπτιολόγου **Brugsch** ἐρεύνας περὶ τῆς διὰ τῆς Σερβωνίτιδος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν λίμνης διαβάσεως τῶν Ἑβραίων πρὸς τὴν ἀπέναντι τοῦ Σινᾶ παραλίαν, καθ' ἣν εὔκολος διὰ τὸ ἀβαθὲς τῶν ὑδάτων ἡ πρὸς τὸ πέραν διάβασις, κατὰ τὸν κ. **Brugsch**.

Ἔγραφον ἐν Κάμπῳ Λακωνικῆς 7 Ἀπριλ. 1884.

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

(1) Φιλολογ. Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. στ'. 1871—1872.— Κοτζιᾶ Ἑλλην. Φιλοσοφ. Ἱστορ. Τόμ. ε. — Μαρτίνου ἱερέως Περὶ θετικῆς Φιλοσοφίας φυλλάδιον ἐν Ἀθήναις ἐκδοθέν.

(1) Κλειοῦς Τεργ. Ἀρ. 1088, 24 Ἀπριλίου 1882.—Παραβ. καὶ Ν. Κοτζιᾶ περὶ Πανεπιστημ. Σπουδῆς Δοκίμιον. Ἀθήν. 1858.

(2) Πλουτάρχ. Ἠθικ. τόμ. Α'. σελ. 110 ἔκδ. Λειψίας. 1829. περὶ τοῦ ἀκούειν

ΣΟΛΟΜΩΝΤΕΙΟΣ ΚΡΙΣΙΣ

Α

Μικρὸν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου γηραιὸς Ἰσραηλίτης ἔκρουε τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ Νάθαν Βαΐς.

— «Εἶμαι ἀσθενής,» ἐψιθύρισεν ὁ γέρων διὰ φωνῆς διακοπτομένης ὑπὸ τῆς ἀλγηδόνος. «Γινώσκω ὅτι εἶσαι ὀμόθρησκός μου· ἄφες με νὰ καταλύσω ἐν τῷ οἴκῳ σου. . . . .»

Πλείονα νὰ εἴπῃ δὲν ἠδύνατο, ἐκλονίζετο, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο κυανόλευκον, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἐξέπεμπον λάμψιν παράδοξον.

— «Καταλίθητι ἐν τῷ σταύλῳ μου, καλὲ γέρον,» εἶπεν ὁ Νάθαν· «αἱ τῶν βοῶν ἀναθυμιάσεις παράγουσιν αὐτοῦ ἡδεῖαν θερμότητα· δύνασαι λοιπὸν καλλιστα ν' ἀναπαυθῇς.»

Καὶ ὄντως ὁ γέρων ἀνεπαύθη τόσον καλῶς ἐν τῷ σταύλῳ, ὥστε οὐδεὶς φόβος ὅτι θ' ἀφυπνισθῇ πρὸ τῆς ἑσχάτης ἡμέρας τῆς κρίσεως.

Ἂν μὴ πένθους οὐδὲ χαρᾶς ὅμως πρόξενος ἐγένετο ὁ θάνατος τοῦ γέροντος, πράγματα παρασχὼν πρῶτον τῷ οἴκῳ Νάθαν, ἔνθα ὁ δυστυχὴς ἀφῆκε τὴν ὑστάτην πνοὴν καὶ δεύτερον τῇ ἑβραϊκῇ κοινότητι, ὑποχρεουμένῃ νὰ ἐνταφιάσῃ αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ.

Πρὸ τῆς κηδεύσεως ὑπάρχουσι, ὡς γνωστόν, τελεταί τινες. Τὸν Ἰσραηλίτην ἐκπνεύσαντα περιβάλλουσι διὰ πολλῶν περιθαλψεων. Πλούσιον ἢ πτωχόν, ἀδιαφόρως, λούουσιν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καὶ ἐνδύουσι καινουργῆ ἐνδύματα . . . .

Ἀλλὰ κατὰ τὴν λοῦσιν τοῦ νεκροῦ ἀπεκαλύφθη ἡ ἐφεξῆς ἱστορία.

Β

Ἄγνωστον ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ ἐκπνεύσαντος, ὡς καὶ ὁ τόπος ὅθεν ἤρχετο καὶ εἰς ὃν ἐπορεύετο. Ἀλλ' ὅτε ἤρξαντο νὰ λούωσιν αὐτὸν παρετήρησαν μικρὰν πληγὴν κατά τινα τῶν δακτύλων· ἀφαιρέσαντες δὲ τὸν τῆς πληγῆς ἐπίδεσμον διέκριναν ὑπ' αὐτὸν μικρὸν χάρτην, ἐφ' οὗ ἦτο γεγραμμένον ἑβραϊστί: «Εἶμαι νεκρός· ἔχω πεντακόσια φλωρίνια ἐν τῷ θυλακίῳ μου.»

Οἱ περὶ τὸν νεκρὸν ὑπώπτευσαν ἀμέσως τὸν Νάθαν Βαΐς.

— «Ποῦ εἶναι τὰ πεντακόσια φλωρίνια ἠρώτησαν αὐτόν. Ὤμοσεν ἐκεῖνος οὐρανὸν καὶ γῆν ὅτι οὐδαμοῦ εἶδεν αὐτά· Ἤγαγον τότε τὸν νεκρὸν εἴς τινα τῶν θαλάμων καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου· ἄλλως τε τὸ πρᾶγμα ἦτο ἄξιον συσκέψεως. Ἂν εἶχον τὰ χρήματα ἐκεῖνα οὐ μόνον τὸν νεκρὸν θὰ ἐκήδευον ἀλλὰ καὶ περίσσευμα ἀρκούντως σπουδαῖον θὰ εἶχον πρὸς ὄφελος τοῦ κοινοῦ ταμείου. Ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἐναγάγωσι τὸν Νάθαν. Ἀλλ' ἠδύνατο ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει τὸ δικαστήριον ν' ἀποδείξῃ τι κατὰ τοῦ Νάθαν; Ἤρκει νὰ ψευσθῇ ὁ Νάθαν καὶ θὰ ἠθωοῦτο.

Γ.

— Μὴ καταφύγωμεν εἰς τὸ δικαστήριον, εἶπεν ὁ Σίμων Σβάρ, ἀλλὰ δικάσωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὴν ὑπόθεσιν μετ' εὐφυΐας καὶ πανουργίας, ὡς ἐγίνωσκε νὰ ποιῇ τοῦτο ὁ μέγας βασιλεὺς ἡμῶν Σολομών.

Πάντες συνήνεσαν, διότι ἄριστα ἐγίνωσκον ὅτι τὸ δικαστήριον οὐδὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδείξῃ κατὰ τοῦ Νάθαν, ἐπειδὴ ὁ μὲν γέρων, ὁ μόνος γινώσκων τι, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λαλήσῃ καὶ ἂν αὐτὸ τὸ ὑπέρτατον κριτήριον ἐκέλευεν αὐτόν, ὁ δὲ Νάθαν ἂν ὄντως ἔκλεψε τὸ ἀργύριον, δὲν θὰ ἦτο τόσον ἠλίθιος ὥστε νὰ ὁμολογήσῃ τοῦτο.

Κατέστησαν λοιπὸν δικαστὴν τῆς ὑποθέσεως ταύτης τὸν ἐν αὐτοῖς σοφώτατον Σίμωνα Σβάρ. Οὗτος ὤφειλε νὰ εὕρῃ τὸ μέσον πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Μετὰ βραχεῖαν σκέψιν περὶ τοῦ πρακτέου ὁ Σίμων Σβὰρ εἶπε τῷ Νάθαν Βαΐς.

—«Ἄκουσον, Νάθαν! Θὰ πορευθῇς τῇ ἑσπέρᾳ ταύτῃ εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον μετὰ δύο μαρτύρων· θὰ λάβῃς ἐν ταῖς

χερσί σου τὴν ψυχρὰν τοῦ νεκροῦ χεῖρα, λέγων «Ὀμνύω, γέρον, ὅτι δὲν ἔκλεψα τὸ ἀργύριόν σου.»

Τὸ μέσον τοῦτο καί τοι μικροῦ λόγου ἄξιον ἤρεσεν ὅμως τοῖς πᾶσι καὶ ἰδίᾳ τῷ Νάθαν, ἐλπίζον τι ὅτι εὐχερῶς θὰ διεσκέδαζε δι' αὐτοῦ πάσας τὰς καθ' ἑαυτοῦ ὑποψίας.

Δ.

Τῇ ὡρισμένῃ λοιπὸν ὥρᾳ εἰσῆλθεν ὁ Νάθαν μετὰ τῶν δύο μαρτύρων εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον. Ὁ νεκρὸς τοῦ γέροντος ἦτο κεκαλυμμένος ἐκ μέλανος ἐριούχου. Μία μόνη χεὶρ κιτρίνη ὡς κηρὸς ἐξεῖχε τοῦ καλύμματος. Λυχνίαι ἔκαιον ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὁ θάλαμος εἶχέ τι τὸ φασματῶδες.

Ὁ Νάθαν προσήγγισε τῷ φερέτρῳ καὶ ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ νεκροῦ ἐν ταῖς ἑαυτοῦ. Ἐρρικίασε μὲν πλὴν δὲν ἀφῆκεν αὐτὴν

—«Καλὲ γέρον, εἶπε τρεμούσῃ τῇ φωνῇ ὁ Νάθαν, ὀμνύω ὅτι δὲν ἔλαβον τὸ ἀργύριόν σου.»

Ἀλλ' ἀμέσως ἔρριξε κραυγὴν μεγάλην, διότι ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ αἴφνης θερμανθεῖσα ἐκράτει βιαίως τὴν τοῦ Νάθαν.

— Σύγγνωθι, ἐκραύγασεν ἔντρομος. Ἔλεος, Ἰεχωβά! Ἔσο ἵλεως! Ἐγὼ ἔκλεψα τὸ ἀργύριον... ἀλλὰ θ' ἀποδώσω αὐτό. Μένει ἀνέπαφον... ἔθηκα αὐτὸ ὑπὸ τὸν κόφινον τὸν περιέχοντα φακήν.

— Δὲν εἶναι ἄθλιος! εἶπε τότε ὁ νεκρός ἤτοι, ὡς εὐκόλως ἐμάντευσαν οἱ ἀναγνῶσται, ὁ τὴν θέσιν αὐτοῦ λαβὼν Σίμων Σβάρ, ἀποτινάσσων τὸ νεκρικὸν κάλυμμα. Δὲν εὗρον τὸ μέσον νὰ ἐξαναγκάσω αὐτὸν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν; Ἐνόμισας λοιπὸν ὅτι εἶμαι ὡς τὰ ποινικὰ δικαστήρια, ἅπερ δύναταί τις ν' ἀπατήσῃ εὐχερῶς διά τινος ψεύδους;

Οἱ γέροντες Ἰσραηλῖται ὡμολόγησαν τότε διὰ νεύματος τῆς κεφαλῆς, ὅτι ὁ Σίμων Σβάρ ἐφάνη ἐφάμιλλος τῷ Σολομῶντι κατὰ τὴν σοφίαν, διότι μόνος αὐτὸς ὑπῆρξε σοφώτερος πάντων ὁμοῦ τῶν τῆς οἰκουμένης δικαστηρίων.

(ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 31 Ἰανουαρίου 1884.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΔΡΟΣΗΣ (καλλιτέχνης)

Τῷ ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι

Προέδρῳ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως

Χ. Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ.

ΠΕΡΙ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΜΕΛΕΤΗ

Ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ Φιλολογ. Συλλ. «Παρνασσὸς»

ὑπὸ Σ. ΣΟΚΟΛΗ

(Ἰατροῦ)

(Ἴδε συνέχ. προηγούμενον φύλλον).

Ἐπανερχόμενος εἰς τὴν διήγησίν μου, θέλω ἐπιχειρήσει νὰ ἀποδείξω, ὅτι τὸ Διπλωματικὸν σχέδιον τοῦ Μουχτὰρ-πασᾶ ὅπερ προανέφερα, ἦτο ἔργον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἤτοι τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὅτι οἱ Ἀλβανοί, οἱ πράκριτοι, οἱ διακόσιοι, περίπου οἱ ἐλθόντες εἰς Πρέβεζαν, ἦλθον ἑκόντες ἄκοντες, ὑπείκοντες εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κυριάρχου των, ὅτι οὐδεμία συνεννόησις μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρξε, πρῶτον ἐξ ἀντιζηλίας μεταξὺ των καὶ δεύτερον, τὸ οὐσιωδέστερον, ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος εἶναι τόσον ἀνεπτυγμένη παρ' αὐτοῖς, ὥστε ἀδιακόπως φονεύονται ἢ δολοφονοῦνται μεταξύ των.

Τοὺς πλείστους τούτων ἐγνώριζον, ὄχι μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τὰς οἰκογενείας των, προσκληθεὶς πολλάκις ὡς ἰατρὸς παρ' αὐτοῖς, πολλοὺς δὲ ἄλλους ἔβλεπον ἐν Κερκύρᾳ ἀδιακόπως, χάριν ἐμπορίου, προσερχομένους, ὅλοι ἦσαν φρόνιμοι, ἐργατικοί, οἰκοκυραῖοι, τὰ τρία τέταρτα εὑρισκόμενοι εἰς κακὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, ὥστε οὐδεὶς φόβος ἀληθῶς ὑπῆρχεν ἐκ μέρους αὐτῶν. Προσθέσατε ὅτι διοικητὴς ἐν Πρεβέζῃ ἦτο Ἀλβανός, ὁ ἐξ Ἀργυροκάστρου Δαμὶρ-πασᾶς φρόνιμος καὶ ἐξησκημένος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῇ διοικητικῇ, Κατῆς δὲ ἐν Πρεβέζῃ ἦτο ἐξ Ἀργυροκάστρου Σεφκὲτ ἐφέντης, εὐφυέστατος, δίκαιος ἱεροδικαστής, καὶ μηδόλως φανατικός, ὅστις ἦτο φίλος μου προσωπικὸς καὶ πελάτης μου· γνωρίζω ὅτι εἶχε διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὸν 14ετῆ υἱόν του, καὶ θαυμάζω, πῶς ὁ Κυρ. Δε-Γουβερνάτις, ὁ ἀποσταλεὶς ἐπίτηδες ἐν Πρεβέζῃ τότε, καὶ λαβὼν διαφόρους συνεντεύξεις μετὰ τῶν ῥηθέντων προσώπων, ὁμιλούντων ὅλων τὴν ἑλληνικήν, ἐχρωμάτισε μετ' ἔπειτα τὴν ἐπαρχίαν Ἀργυροκάστου μὴ ἐπηρεασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐπιτροπή, ἡ ἐν Πρεβέζῃ, συνίστατο ἐξ ἀξιοπρεπεστάτων καὶ νοημόνων ἀνδρῶν οὕς τινας γνωρίζετε, ὥστε οὐδεὶς φόβος ὑπῆρχε τοὐλάχιστον, ἐν Πρεβέζῃ, μὴ συμβῇ τι.

Οὐδόλως, Κύριοι, πρέπει νὰ παραζενευώμεθα, ἢ νὰ μνησικακῶμεν κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐνεργούσης καὶ πραττούσης τὰ τοιαῦτα, διότι ἡ Τουρκία διεξῆγε τὸν ἀγῶνα περὶ τῆς ὑπάρξεώς της, τῆς ἀξιοπρεπείας της, ἀλλὰ πῶς νὰ ὀνομάσωμεν, τὴν διαγωγὴν τῆς Ἰταλίας, ἥτις ὑπεστήριζε, ὑποβοηθοῦσα, συνέπραττεν εἰς τὰς τοιαύτας ἐνεργείας τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὡς τοῦτο ἐφάνη, μετ' ἔπειτα ἐπισήμως, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Πρεβέζῃ τότε ὑποπροξένου της Κυρ. Κόρτε, πρὸς τὸν Μουχτὰρ πασᾶ, καὶ διὰ τῆς ἐκτάκτου ἀποστολῆς ἐν Πρεβέζῃ τοῦ πρώην ἐν Ἰωαννίνοις προξένου Κυρ Δε-Γουβερνάτι, ἐν καιρῷ τῶν διαπραγματεύσεων τῶν δύο ἐπιτροπῶν, ἣν ἔκτακτον ἀποστολὴν, ἐδικαιολόγησεν ὁ Πρωθυπουργός, τῆς Ἰταλίας Κυρ. Δεπρέτης, δι' ἐγγράφου του πρὸς τὰς λοιπὰς δυνάμεις, ὅπως γνωστὸς τοῖς Ἀλβανοῖς ὁ Κυρ. Δε-Γουβερνάτις ἕνεκα τῆς ἐξάψεως καὶ τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν πνευμάτων ἐν Ἠπείρῳ ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανῶν, καθησυχάσῃ καὶ περιορίσῃ τὰς ὁρμὰς αὐτῶν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἡ Ἰταλία, ἀπεδείκνυεν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Εὐρώπης, ὅτι ὑφίσταται πράγματι Ἀλβανικὸς Σύνδεσμος, καὶ δὲν εἶναι ἔργον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Πῶς τοιαύτην, ἀδικίαν, νὰ πράξῃ ἡ Ἰταλία κατὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαιοτάτων ἀξιώσεων, ἀφοῦ ἡ γενεὰ, ἡ νῦν ἐν τοῖς πράγμασι Ἰταλία εἶναι αὐτή ἐκείνη, ἥτις εἰς τοὺς ὀδόντας της, ἂν ἐρευνήσῃ, ἔχει ἀκόμη τὰ ἀπομεινάρια τοῦ ἄρτου τῆς δουλείας ἣν ἠλευθέρωσεν ἡ γενναιότης τῆς αὐτοκρατορικῆς Γαλλίας, ὄχι μόνον συμμετασχοῦσα, τοῦ ἐνδόξου ἰταλικοῦ πολέμου, καὶ καταβαλοῦσα τὴν Αὐστρίαν, ἀλλὰ ἡ γενναία αὕτη Γαλλία, καὶ μετὰ τὸν πόλεμον, διὰ τῆς μεγάλης τότε πολιτικῆς ἐπιῤῥοῆς της, κηρύξασα τὴν ἀποχὴν πάσης Δυνάμεως ἄλλης εἰς τὰς ἰταλικὰς ὑποθέσεις (non intervento) ἔμεινεν ἐλευθέρα ἡ Ἰταλία, νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἑνότητα αὐτῆς, χειροκροτοῦντος σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Τὴν ἠθικὴν ταύτην ὑπεροχὴν τὴν Ἰταλίας, εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, χρεωστεῖ ἡ Ἰταλία εἰς ἑαυτὴν ἕνεκα τῶν ἐπιστημονικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν προόδων της, ἀποκλειστικῶς, διότι οὔτε κατὰ ξηρὰν, οὔτε κατὰ θάλασσαν, ἦτο δυνατὸν αὐτῇ, νὰ ἐπιδείξῃ, τρόπαια καὶ νίκας. Ὥστε δικαίαν ἀπαίτησιν εἴχομεν, ἂν μὴ ἠδύνατο νὰ μᾶς βοηθήσῃ, τοὐλάχιστον νὰ μὴ μᾶς ἀδικήσῃ.

Ἀφοῦ τοιαῦται ἦσαν αἱ διαταγαὶ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως πρὸς τοὺς πράκτοράς της, καὶ τὰς ὁποίας πρῶτος δημοσίως ἀπεκάλυψεν ὁ ἀξιόλογος ἡμῶν πρόξενος Κύρ. Μαυρομάτης, δὲν ἔχομεν νὰ μεμφθῶμεν τοῦ Κύρ. Κόρτε ἐν Πρεβέζῃ, διότι ὑπάλληλος ὢν ἐξετέλει τὸ καθῆκόν του, ἀλλὰ μεμφόμεθα αὐτοῦ, ὅτι κατ' ἐπιφάνειαν φίλος προσεπάθει νὰ ἐξαπατᾷ καὶ ὀθωμανοὺς καὶ Ἕλληνας. Ἤμην φίλος τοῦ Κύρ. Κόρτε οἰκογενειακὸς, καὶ ἰατρός του, καὶ δὲν ἔχω ἢ νὰ εὐχαριστῶ αὐτόν, καὶ καλὴν ἐνθύμησιν διατηρῶ, ἀλλὰ μὲ περιέπλεξεν εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς πολιτικῆς, ἣν ἐντελῶς ἀγνοῶ. Καὶ κατὰ πρῶτον, μοὶ ἔλεγεν ὅτι νομίζει καλὸν νὰ καθυποβάλλω εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιτροπὴν, ὅτι καλὸν ἤθελεν εἶσθαι, νὰ ἐξουδετερωθῇ ὁ Ἀβεδὶν-μπέης, μάλιστα εἰ δυνατὸν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων, διὰ μιᾶς προσφορᾶς χρημάτων, ἡ ποσότης δὲ αὕτη, νὰ κατατεθῇ εἰς μίαν τράπεζαν τῆς Ἰταλίας, ἥτις νὰ εἰδοποιήσῃ μυστικῶς τὸν Ἀβεδὶν-μπέη, ὅτι ἂν ἀλλάξῃ φρόνημα καὶ συνταχθῇ τῇ Ἑλλάδι, μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐπαρχιῶν νὰ εἶναι ἀσφαλὲς, ὅτι θὰ λάβῃ τὸ προσδιορισθὲν ποσόν. Καθυπέβαλλα τοῦτο τῷ ἀξιοτίμῳ συνταγματάρχῃ Π. Κολοκοτρώνῃ, μέλει τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαντήσαντί μοι ὅτι οὔτε χρήματα δίδει ἡ Ἑλλὰς διὰ τὸ τοιοῦτον, οὔτε ἀνάγκην ἔχει τοῦ Ἀβεδὶν-μπέη.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἔρχεται σοβαρῶς, καὶ μοὶ λέγει ὁ

Κύρ. Κόρτε, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιτροπὴν, ὅπως τῇ ὑποβάλλῃ σπουδαῖα δι' αὐτὴν ἀντικείμενα καὶ συνάμα πείσῃ αὐτὴν ὅτι ἀδίκως συκοφαντεῖται, ὡς ἐνεργῶν ὑπὲρ τῶν Ὀθωμανῶν, μάλιστα περὶ τούτου, παρεκάλεσε κατ' ἐπανάληψιν τὸν Κύρ. Σούνδιαν ὑποπρόξενον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ὁ Κύρ. Σούνδιας ἀπέφευγε τὴν συνάντησίν του, ὅπως τοῦ ἀπαντήσῃ, ἂν τὸν δέχεται ἡ ἑλληνικὴ ἐπιτροπὴ καὶ μὲ παρεκάλεσε θερμῶς νὰ ὑποβάλλω τὴν αἴτησίν του ταύτην εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιτροπὴν, ὅπερ καὶ ἔπραξα· ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἡ ἀποστολὴ αὐτῆς, περιορίζεται, εἰς τὸ ὁροθετικὸν ζήτημα, ἑπομένως δὲν ἠδύναντο ὡς τοιοῦτοι, νὰ δεχθῶσι καὶ ἐπὶ τούτῳ, συνομιλήσωσι μετὰ τοῦ Κύρ. Κόρτε, ἀλλὰ μοὶ προσέθεσεν, ἡ ἑλλ. ἐπιτροπὴ, ὅτι ἂν εὐαρεστῆται ὁ Κύρ. Κόρτε, δύναται νὰ ἔλθῃ ἐπὶ τῆς Ἀμφιτρίτης, πρὸς ἐπίσκεψιν φίλου του ἀξιωματικοῦ τῆς ἀκολουθίας τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ τότε δύναται νὰ μᾶς εἴπῃ ὅ,τι θέλει. Ταῦτα πάντα ἀνεκοίνωσα τῷ Κυρ. Κόρτε. Ἀλλὰ, ὡς μετέπειτα παρετήρησα ὅτι ταῦτα πάντα πρὸς τὸ θεαθῆναι ἔλεγεν, ὅτε περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου 1879 ἀφίκετο ἐν Πρεβέζῃ ἐκτάκτως ὁ Κύρ. Δε-Γουβερνάτις, ὃν συνήντησα ἅπαξ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κυρ Κόρτε, οὕτως μοὶ ἔλεγε «Τὰ πνεύματα εἶναι πολὺ ἐξημμένα, συμβουλεύω τοὺς Ἀλβανοὺς, τὴν ἡσυχίαν, καὶ τὴν μετριοφροσύνην.» Ἀκούσας ταῦτα, ἐνόησα τὴν πολιτικὴν διαγωγὴν τῆς Ἰταλίας.

Οἱ διακόσιοι οὗτοι Ἀλβανοὶ οἱ ἐλθόντες εἰς Πρέβεζαν, ὡπλισμένοι, ἦσαν ὅλοι Μουσουλμάνοι, χάριν τῆς ἀκριβείας λέγω ὅτι εἷς μόνον ἦτο Χριστιανὸς, ὁ ἱπποκόμος τοῦ Σουλεϊμὰν Ντίνου, ὃν εἶδον περιφερόμενον ἐν Πρεβέζῃ ὡπλισμένον, καὶ ἀκολουθοῦντα τὸν κύριόν του.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ χάνια ἢ ξενοδοχεῖα εἶχον πληρωθῆ ἐξ Ἀλβανῶν, ὅτε δὲ ἦλθον 20 περίπου ἐκ Θεσπρωτίας, καὶ μὴ ἔχοντες ποῦ νὰ καταλύσωσιν, οἱ ἀθῶοι Ὀθωμανοὶ καὶ ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ Πρεβέζης, παρεχώρησαν αὐτοῖς τὸ ἐμποροδικεῖον. Τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἔσπευσαν ἀμέσως οἱ φίλοι Πρόξενοί των, καὶ εἰδοποίησαν τὴν ἀρχὴν, ὅπως ἀμέσως δώσῃ ἄλλο κατάλυμα, διότι ἐξετίθετο σπουδαίως ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, παραχωροῦσα αὐτὴ τὰ δημόσια καταστήματα της εἰς τοὺς Ἀλβανούς. ἐνῷ διεμαρτύρετο ὅτι ὁ Ἀλβανικὸς Σύνδεσμος, ἐνεργεῖ καὶ πράττει ἐναντίον τῆς θελήσεώς της. Πράγματι λίαν πρωῒ, τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, μὴ δυνηθέντες νὰ εὕρωσι ἄλλο κατάλυμα, ἐξεκένωσαν τὸ ἐμποροδικεῖον τοποθετήσαντες τὰ γραφεῖα αὐτοῦ ἀλλαχοῦ.

Μετὰ δέκα ἡμέρας, ἀφ' ὅτου ἦλθον, οἱ Ἀλβανοὶ, ἤρχισαν παραπονούμενοι, ὅτι δὲν ἔχωσι τὰ μέσα νὰ διαμείνωσι, καὶ μάλιστα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος καθόσον αἱ διαπραγματεύσεις παρατείνονται. Ἐπὶ τούτῳ προσεκλήθησαν εἰς Συμβούλιον, καθ' ὃ οἱ ἀρχηγοί των τοῖς ὑπέμνησαν, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Μουχτᾶρ πασᾶ, καὶ ὅτι διὰ τῆς παρουσίας των καὶ τῆς ἐπιμονῆς των, θὰ σωθῶσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν ἀναχωρήσωσιν, ὁ Μουχτὰρ πασᾶς ὀφείλει νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου.

Ἀλλ' ὁ ὀξυδερκὴς Μουχτὰρ πασᾶς, ἀγνοῶν ὁποίαν τροπὴν ἤθελε λάβει τὸ ὁροθετικὸν ζήτημα, καὶ θέλων νὰ ἔχῃ πάντοτε διαθεσίμους τοὺς Ἀλβανοὺς τούτους, προσεπάθησε παντὶ σθένει, γνωρίζων κάλλιστα τὸ τρωτὸν μέρος αὐτῶν, ὅτι εἶναι διῃρημένοι καὶ φονεύονται ἀδιακόπως μεταξύ των ἐκ τοῦ ἐθίμου τῆς ἐκδικήσεως τοῦ αἵματος, νὰ περιορίσῃ, τοὐλάχιστον αὐτὸ πρὸς καιρόν· Ἐπὶ τούτῳ προσεκλήθησαν εἰς ἄλλο γενικὸν συμβούλιον οἱ Ἀλβανοὶ καθ' ὃ ἵνα μὴ γίνωσι δοῦλοι εἰς ξένον ἔθνος, νὰ ὠμόσωσιν ἐπισήμως ἐν ὀνόματι τοῦ Προφήτου ὅτι θὰ λησμονήσωσι, τοὐλάχιστον ἐπὶ δύο ἔτη τὰς ἀντεκδικήσεις τοῦ αἵματος καὶ θὰ διάγωσιν ἐν συμπνοίᾳ, ὤμοσαν λοιπὸν καὶ ὑπεσχέθησαν τὸ τοιοῦτον.

Παραπονουμένων τῶν Ἀλβανῶν ὅτι πιθανὸν ἡ Εὐρώπη ν' ἀναγκάσῃ τὴν Τουρκίαν νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰ ἐν Βερολίνῳ ἀποφασισθέντα καὶ τοὺς ἐγκαταλείψῃ, ἐν ἑτέρῳ γενικῷ συμβουλίῳ οἱ ἀρχηγοί των ἔλεγον αὐτοῖς· ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐνδέχεται νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ, δὲν βλέπετε ἡ Ἰταλία μᾶς ἔπεμψεν ἐπὶ τούτῳ ἔκτακτον ἀπεσταλμένον, ἐννοοῦντες τὸν Κύρ. Δε-Γουβερνάτιν, δὲν ἔχομεν ἢ νὰ ζητήσωμεν τὴν προστασίαν της, καὶ αὕτη θέλει φροντίσει περὶ ἡμῶν, μάλιστα οὖσα τόσο πλησίον, καὶ μεγάλη καὶ πεπολιτισμένη χώρα.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπιτροπὴ, ἀφοῦ ἔφθασεν ὁ νέος δεύτερος πληρεξούσιος τῆς Πύλης Κωστὰν ἐφένδης, παρατηροῦσα ὅτι αἱ προτάσεις τῆς ὀθωμανικῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὰ ἐν Βερολίνῳ ὑποδειχθέντα ὅρια, καὶ ὅτι εἰς μάτην διέμενεν, ἀξιοπρεπέστατα ποιοῦσα, διέκοψε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τεσσαρακονταπενθήμερον διαμονὴν ἐν Πρεβέζῃ, καὶ τῇ 3 Μαρτίου ἀνεχώρησεν ἄπρακτος.

ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Ἐν Καΐρῳ τῇ 23]11 Ἰουνίου 1884

Φίλτατέ μοι Σακελλαρόπουλε!

Πολλάκις πρὶν καὶ τελευταίως ἀκόμη μὲ παρεκάλεσας νὰ σοὶ πέμψω τι διὰ τὸν καλὸν Ἀπόλλωνα. Ἐὰν ἤμην βέβαιος ὅτι ἡ ἔκπαλαι ἄγονος κεφαλή μου ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ τι ἀντάξιον τοῦ περιοδικοῦ σου, πίστευσον ὅτι πρὸ πολλοῦ ἤθελες κρατεῖ τὸ χειρόγραφον· διότι τίς ἔχει θησαυρὸν καὶ δὲν τὸν φανερόνει; Ἴσως νομίζεις ὅτι κατέχομαι ὑπὸ δειλίας καὶ ἀνοήτου μετριοφροσύνης ὥστε νὰ κατέλθω εἰς τὴν δημοσιογραφίαν· ὄχι· διότι πάντοτε ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὸ τοῦ Γάλλου «le mediocre est un idiot». Αὐτὴ ἡ δειλία καὶ ἀνόητος μετριοφροσύνη εὐτυχῶς πρὸ πολλοῦ ἐξετινάχθη καὶ δὴ ὑφ' ὅλης σχεδὸν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας. Βρίθουσιν ὄντως πραγματειῶν αἱ ἐφημερίδες τῆς πρωτευούσης ἰδίᾳ ἡ «Ἀκρόπολις» τὰ περιοδικὰ μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ καλός μας «Ἀπόλλων.» Τὰ ἡμερολόγια ἐν οἷς ἀνέγνων καὶ δὴ μετὰ χαρᾶς καὶ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, οὐχὶ πλέον ποιήματα τῶν ἀπηρχαιωθέντων πλέον Ποιητῶν, ἀλλὰ τῆς Αἰκ. Ζάρκου, τῆς Λεοντιάδος καὶ τόσων ἄλλων ἐκ τοῦ ὡραίου φύλου· αὐτὴ ἡ εἰς τὴν «Ποικίλην Στοὰν» μετάφρασις τῆς γνωστῆς μοι χαριτοβρύτου δεσποινίδος Ἀρσινόης Παπαδοπούλου εἶναι οὐχὶ πλέον μετάφρασις, ἀλλά τι πρωτότυπον. «Μὴ μετριοφρονῇς λοιπὸν μέχρις ἀνοησίας, ὦ σφριγῶσα νεότης, κρύπτουσα ὑπὸ τὸ μόδιον ὅ,τι ἔγραψας ἀκόμη καὶ ἐν στιγμιαίῳ οἴστρῳ· κρύπτεις ἴσως ἓν ἀριστούργημα ἕνεκα τῆς μετριοφροσύνης σου, ἥτις μέχρι μὲν σημείου τινὸς εἶναι ἀρετή, πλὴν καλεῖται ἀφροσύνη ἅμα ὡς ὑπερβῇ τὸ σημεῖον τοῦτο· «le mediocre est un idiot»». Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐγνώριζε τὸ ῥητὸν τοῦ Γαλάτου «εἶμαι λέγει, Ὀδυσσεὺς ὁ Λαερτιάδης τοῦ ὁποίου ἡ δόξα φθάνει τὸν οὐρανὸν» ὁ Θουκιδίδης δὲν ἦτο ἠλίθιος «τὸ ἔργον μου ἔσεται ἐς ἀεὶ μνῆμα τοῖς ἐπιοῦσιν» ὁ Σοφοκλῆς δὲν μετριοφρονεῖ ἀνοήτως «εἰ μὲν εἰμὶ Σοφοκλῆς οὐ παραφρονῶ, εἰ δὲ παραφρονῶ Σοφοκλῆς οὐκ εἰμὶ» ἣν ἡ ἀπάντησις πρὸς τοὺς δικαστὰς παρ' οἷς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰοφῶν κατηγόρησεν αὐτοῦ παραφροσύνην, ἵνα διαχειρίσηται αὐτὸς τὴν περιουσίαν. «Πῶς ἐγώ, ἐγὼ ὁ Σοφοκλῆς νὰ παραφρονῶ! καὶ Οἰδίποδα ἀναγνῶναι· ὁ ἀξιωματικώτερος καὶ μετριοφρονέστερος τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ «ἓν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα» ὁ δαιμόνιος τέλος Σωκράτης δὲν μετριοφρονεῖ πλεον «νὰ μὲ τρέφητε εἰς τὸ Πρυτανεῖον ἣν ἡ ἀπάντησις καὶ ἀπολογία αὐτοῦ πρὸς τοὺς δικαστάς· ζητεῖ τὴν μεγίστην τῶν ἀνταμοιβῶν, γνωρίζων πόσον ἦτο ἀνάξιος αὐτῆς! ὁ Ἰωάννης Ἰάκωβος Ῥουσσῶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῶν Παρισίων **De Baumach**, λέγει ὅτι· ἡ πόλις τῶν Παρισίων πρέπει νὰ τῷ ἀνεγείρῃ ἀνδριάντα καὶ ὄχι νὰ τὸν κρατῇ εἰς ἐξορίαν· καὶ τέλος ὁ Χριστὸς «καὶ οὐ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸ μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν». Μὴ σχίσῃς λοιπὸν τὸ μικρόν σου χειρόγραφον, ὦ φίλη νεότης! μεταξὺ τῶν 100 γραμμῶν ἃς περιέχει ὑπάρχει ἴσως μία κεκρυμμένη, τὴν ὁποίαν δὲν βλέπεις σύ, πλὴν ἀλλ' ὅμως τὴν βλέπομεν ἡμεῖς οἱ ἄλλοι· αὐτὴ ἦτο ἡ καλὴ καὶ τὴν ἔρριψες· ὡς ἔρριψεν ἐπαίτης τὸν ἀδάμαντα ὄντα μεταξὺ τῶν εὑρεθέντων ὑπ' αὐτοῦ 100 ὑελολίθων! «Πῶς παραβάλλεις ἡμᾶς τοὺς νάνους μὲ τοὺς Σωκράτας καὶ Σοφοκλεῖς, καὶ Θουκυδίδας καὶ Ῥουσσῶ» θέλεις μοὶ ἀποκριθῇ; πάντα εἶναι σχετικά, ὦ φίλη νεότης· εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἡλικίαν. τὴν πεῖραν καὶ σπουδήν σου, καὶ ἰδοὺ ἓν παράδειγμα· ὁ γράφων τὴν ἐν εἴδει ἐπιστολῆς μικρὰν αὐτὴν πραγματείαν πρὸ 12—14 ἐτῶν ἦν μέλος τοῦ Συλλόγου τοῦ Βύρωνος ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ φίλου καὶ συναδέλφου του Πολυδώρου Παπαϊωάννου· ἐν μιᾷ τῶν συνεδριῶν συνεζητεῖτο ἓν τῶν θεμάτων τῶν προταθέντων κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο· εἶχεν ἐργασθῆ ὁ γράφων ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ ἕτοιμος λοιπὸν νὰ τὸ συζητήσῃ μετὰ τῶν ἐπιλοίπων μελῶν· πλὴν ὦ ἀνόητος δειλία καὶ μετριοφροσύνη! ἠρκέσθη νὰ ἀκούῃ τοὺς ἄλλους ἢ μᾶλλον νὰ μὴν τοὺς ἀκούῃ, διότι ἐπὶ ὁλόκληρον ὥραν ἐβασανίζετο περὶ τοῦ πρακτέου· καὶ τίς θέλει τὸ πιστεύει; ἀπῆλθεν οὐχὶ ὡς ἦλθε καὶ . . . τὴν νύχθ' ὅλην ἐννοῶν!! Ἄλλοτε ἦν ἕτοιμος ν' ἀναγνώσῃ ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ Χ τῆς Ἰλιάδος· τὴν παράφρασιν αὐτὴν ἐποίησεν ἐν διαστήματι τεσσάρων μόνον ἡμερῶν ἔχων βοηθοὺς τὰς ἐξηγήσεις τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ καὶ φίλου Ἀν. Ἀντωνιάδου καὶ ἕνα παμπάλαιον λεξικὸν τοῦ Ῥαγκαβῆ. Μόλις εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰ βάθρα τοῦ Γυμνασίου· δεκαεπταέτης· μὲ τὰς ἐξηγήσεις τοῦ καθηγητοῦ Ἀντωνιάδου· μὲ τὸ παλαιὸν λεξικόν! τίς δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἐπιεικὴς διὰ τὸν παραφραστήν; καὶ ὅμως οὐδέποτε ἀνέγνω αὐτήν.

Ἰδοὺ ἓν τεμάχιον ἐκ τῆς παραφράσεως ἐκείνης ἣν οὐδέποτε ἐκτένισα διότι καὶ μετὰ 12 ἔτη τὴν θεωρῶ ἀρκετὰ καλήν.

« Φθάσαντες δ' εἰς τὴν σκοπίαν κι' εἰς τὴν ὑψηλοτάτην
συκῆν, πρὸς τὴν ἁμαξιτὴν ἐτράπησαν εὐθεῖαν·
ὅπου κρουνοὶ καλλίρροοι, πηγαὶ ὑπάρχουν δύο
ἀναπηδῶσαι τὸ νερὸν τοῦ ποταμοῦ Σκαμάνδρου·
κι' ἀπὸ τὴν μίαν τῶν πηγῶν θερμὸν ἐκρέει ὕδωρ,
περὶ αὐτὴν δ' ἐξέρχεται καπνὸς ὡς ἐκ κλιβάνου·
ἡ δὲ ἑτέρα τῶν πηγῶν ὕδατα κρυσταλλώδη
τὸ θέρος χέει, ὅμοια χάλαζης καὶ χιόνος,
Πλυντῆρες δὲ εὐρύτατοι λίθινοι καὶ ὡραῖοι
ὑπῆρχον παρὰ τὰς πηγὰς, ὅπου αἱ τῆς Τρωάδος
γυναῖκες καὶ νεάνιδες ἔπλυναν τὰ ὡραῖα
ἐνδύματά των ἐν καιρῷ εἰρήνης· πρὶν οἱ παῖδες
τῶν Ἀχαιῶν εἰσβάλωσιν ἐν Τροίᾳ. Πρὸς τὸ μέρος
τοῦτο λοιπὸν ἐτράπησαν ὁ Ἀχιλλεὺς κι' ὁ Ἕκτωρ·
καλὸς ὁ φεύγων πλὴν πολὺ καλλίων ὁ διώκων—
Καὶ τώρα δὲν ἐπρόκειτο νὰ λάβουν βοῦν ἢ βύρσαν
ἆθλα κατὰ τὸ σύνηθες τοῖς ἀγωνιζομένοις,
ἀλλ' ὁ ἀγὼν περὶ ψυχῆς τοῦ Ἕκτορος ὑπῆρχε—
Κι' ὅτε κηδεία τις ἀνδρὸς ἐνδόξου ἐκτελεῖται,
καὶ ἰσχυροὶ μονώνυχες καὶ ἀθλοφόροι ἵπποι
τρέχουν πρὸς ὡρισμένον τι σημεῖον μετὰ βίας,
διὰ βραβεῖον δὲ γυνὴ προώρισται ἢ τρίπους,
μὲ τόσην περιέτρεξαν ταχύτητα καὶ οὗτοι
τὴν Τροίαν μὲ τοὺς πόδας των· τῶν δὲ θεῶν βλεπόντων,
Ζεὺς ὁ τῶν πάντων μέγιστος εἶπεν αὐτοῖς τοιαῦτα.
«Πῶς βλέπω μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκεῖ περὶ τὸ τεῖχος
ἀπαύστως διωκόμενον ἄνδρα ἀγαπητόν μοι ; !
Φεῦ ! ἡ ψυχή μου καίεται· διότι μυριάκις
ὁ Ἕκτωρ μοὶ προσέφερε σφάγια ἐν τῇ πόλει,
καὶ εἰς τὴν πολυκόρυφον κι' ὑψηλοτάτην Ἴδην.
Ὅθεν σκεφθῶμεν οἱ θεοί· πῶς πότε θέλει γείνει.
Νὰ σώσωμεν τὸν Ἕκτορα καλὸν κἀγαθὸν ὄντα,
ἢ νὰ τὸν θυσιάσωμεν ὑπὲρ τοῦ Ἀχιλλέως.
Πρὸς τοῦτον δὲ ἡ Ἀθηνᾶ ἡ γλαυκομμάτα εἶπε·
«Κεραυνοβόλε πάτερ μου ὁποῖον λόγον εἶπες;
νὰ σώσῃς ἐκ τοῦ δυστυχοῦς θανάτου θέλεις ἄνδρα
θνητὸν, καὶ ὅστις πρὸ πολλοῦ πέπρωται ν' ἀποθάνῃ;
πρᾶττε· πλὴν πάντες θέλομεν σὲ ἀποδοκιμάσει.

. . . .

Ἔχθιστε Ἕκτορ, συνθηκῶν καιρὸς δὲν εἶναι πλέον·
πιστὰς συνθήκας μετ' ἀνδρῶν οἱ λέοντες δὲν κάμνουσι,
οὐδὲ οἱ λύκοι συμφωνοῦν ποτὲ μὲ τὰ ἀρνία,
ἀλλὰ κακὰ βουλεύονται πάντοτε πρὸς ἀλλήλους.

φιλία μεταξὺ ἡμῶν ποτὲ δὲν θὰ ὑπάρξῃ,
μέχρις ἂν εἷς τῶν δύο μας πεσὼν νεκρὸς καὶ ἄπνους
τὸν Ἄρην τὸν πολεμιστὴν μὲ τὸ αἷμά του χορτάσῃ.
Λάβε λοιπὸν τὰ μέτρα σου, κι' ὅλην τὴν δύναμιν σου
συμμάζευσε· διότι νῦν πρόκειται ν' ἀποδείξῃς,
ἂν ἦσαι αἰχμητὴς καλὸς κι' ἀνδρεῖος στρατιώτης.
. . . . . .
« Ἀλλὰ ποτὲ μὴ γένοιτο! ἀδόξως ν' ἀποθάνω·
πλὴν πράξας τί κατόρθωμα ὅπερ νὰ μείνῃ μέγα
καὶ ἀξιομνημόνευτον τοῖς μεταγενεστέροις,
ἃς ἀποθάνω·» οὕτω πῶς ὁ Ἕκτωρ ἐκρώνησας
ἀπὸ τὴν μέσην ἔσυρε τὴν κοπερήν του σπάθην·
ἐφώρμησε δ' ὡς ἀετὸς κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως,
ὅστις διὰ τῶν σκοτεινῶν συνέρων διατρέχων
ὁρμᾷ ν' ἁρπάσῃ λαγωὸν ἢ τρυφερὸν ἀρνίον.
. . . . . .
Κι' ὁ Ἕκτωρ πίπτει· γαυριῶν δ' ὁ Ἀχιλλεὺς τῷ λέγει.
« Πῶς ἡδυνήθης δεῖλαιε νὰ τὸ καλοπιστεύσῃς,
ὅτι θὰ ἔζης ἐπὶ γῆς τὸν Πάτροκλον φονεύσας;!
Ἀνόητε ὁλοτελῶς ἐμὲ ἐσυλλογίσθης!
ὡς ἂν νὰ μὴν ἐγνώριζες οἷος πρὸς τὰ ὀπίσω
ἐγὼ ἐκείνου τιμωρὸς κι' ἐκδικητὴς ὑπῆρχον,
ὅστις καὶ σὲ ἐφόνευσα· ἐνῶ δὲ σέ οἱ κύνες
κι' οἱ γύπες θὰ ἐλκύσωσιν, ἐκεῖνον θέλουν κλαύσει
οἱ Ἀχαιοί, καὶ τὰς τιμὰς τὰς νεκρικὰς θὰ δώσουν».
Πρὸς τοῦτον δὲ λειποθυμῶν ὁ Ἕκτωρ ἀπεκρίθη.
«Σὲ ἱκετεύω Ἀχιλλεῦ ὑπὲρ τῶν σῶν γονέων
μή με ἀφίσῃς ἕρμαιον κυνῶν τε καὶ κοράκων·
ἀλλὰ λαβὼν δῶρα πολλὰ χαλκόν τε καὶ χρυσίον
ἀπ' τοὺς γονεῖς μου, δὸς αὐτοῖς τὸ σῶμά μου νὰ θαψουν».
Πρὸς τοῦτον δὲ ὁ Ἀχιλλεύς, ἀγριοκυτάξας εἶπε·
« Μὴ μελετᾷς στὸ στόμα σου ὦ σκύλε τοὺς γονεῖς μου·
τί ἂν μοὶ ἦτο δυνατὸν καὶ ἐπιτετραμμένον,
θὰ σ' ἔτρωγα ὁλοζώντανον, δι' ὅσα μ' ἔχεις κάμει. κτλ.

Ὁλοκλήρους σελίδας ἤθελον γράψει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς μικρᾶς αὐτῆς πραγματείας· πλὴν περιορίζομαι σήμερον, τοὐλάχιστον, μέχρις ἐδῶ.

Σ. Π. Ἰατρου

ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Δ'.

Ρενιερης Σερρας (1)

Ἐκ τῶν Ζακυνθίων Σέρρα, ἐκεῖνος, ὅστις ἐγένετο δημοφιλέστερος καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθη μετὰ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, εἶνε ὁ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος ἀκμάσας Ῥενιέρης, ὃν σκιαγραφοῦμεν·

Ἡ οἰκογένεια Σέρρα, ὡς ἀλλαχοῦ ἱστορήσαμεν (2), ἦτο εὐπατρίδης. Ἐκ Γενούης μετῴκησεν εἰς Χίον, καὶ ἀκολούθως, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου, εἰς κλάδος αὐτῆς, ἐξελέξατο τὴν Ζάκυνθον διὰ πατρίδα. Οἱ ἐν Ζακύνθῳ Σέρρα, προϊόντος τοῦ χρόνου, προσελήφθησαν εἰς τὴν τάξιν τῶν Ζακυνθίων εὐγενῶν, καί, διὰ τῆς ἱκανότητος αὐτῶν, διεκρίθησαν μεταξὺ τῶν μᾶλλον πλουσίων καὶ ἐγκρίτων τῶν ἐνταῦθα οἰκογενειῶν. Εὗρον ὅμως δυσκολίαν πρὶν ἢ λάβωσι τὸν τίτλον τοῦ εὐγενοῦς (nobile) καὶ ἀποτελέσωσι μέρος εἰς τὸ Συμβούλιον. Τοῦτο ὅμως συνέβαινεν εἰς πλείστας ὅσας οἰκογενείας, καθότι, προκειμένου καὶ περὶ συμπληρώσεως ἑνὸς μόνου κενοῦ, διάφοροι ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ὑποψήφιοι.

Ὁ πατὴρ τοῦ Ῥενιέρη Σέρρα, ἦτο ὁ Χῖος Γεώργιος Σέρρας, εἷς τῶν λογίων τῶν χρόνων ἐκείνων, συγγραφεὺς ἱστορικῶν μελετῶν καὶ στιχουργός (3).

Ὁ Ῥενιέρης, φιλομαθὴς ὤν, ἀφιερώθη κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης. Ἀψάμενος δὲ τῶν πρώτων ἐγκυκλίων γνώσεων μετέβη εἰς τὴν ἑσπερίαν, ἔνθα ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἡ ὁρμέμφυτος αὐτοῦ κλίσις πρὸς πᾶν ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον ὤθει αὐτόν, ἅμα δὲ τὸν παρώτρυνε νὰ μελετᾷ ἀείποτε τὰ σπουδαῖα.

Ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ζάκυνθον, μετήρχετο τὸν δικηγόρον, καί, ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀντήχησε καθ' ὅλην τὴν Νῆσον καὶ Ἠλείαν. Ἡ ἑνετοκρατία διώρισεν αὐτὸν εἰσαγγελέα Ζακύνθου (Fiscale della Camera del Zante). Διὰ τοῦ ἀξιώματος τούτου ἀπέκτησε περισσοτέραν ἐπιρροήν, ἐστερεοποίησε δὲ τὴν εὐφημίαν αὐτοῦ.

Ἀναβὰς εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ὑπούργημα, ἀμέσως ἐχαλιναγώγησε τοὺς κακοὺς καὶ προσεπάθησεν, ὥστε νὰ ἀπολαύσῃ πάσης εὐνομίας ἡ νῆσος. Τὰς δημοσίας προσόδους, ἃς εἶχον, κατὰ μέγα μέρος ἁρπαρπάσῃ οἱ βαρῶνοι Ζακύνθου, τὰς ἐπανέφερεν εἰς τὴν προτεραίαν αὐτῶν κατάστασιν, καί, ἵνα τοῦτο ἐπιτύχῃ, ἰδίαις δαπάναις μετέβη εἰς Ἑνετίαν, καί, ἐνώπιον τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν, ἐγένετο συνήγορος τῶν δημοσίων δικαιωμάτων.

—

Ὁ Φραγκίσκος Μοροζίνης ἦλθεν τῷ 1685 εἰς τὴν Ἀνατολὴν μὲ σκοπὸν νὰ κατακτήσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις. Ἡ Ἑνετία δὲν ἦτο πλέον εἰς τὴν ἀκμήν της, εἶνε ἀληθές, ἀλλ' ἡ φιλοπατρία ἦτο εἰσέτι τὸ ἰδανικὸν παντὸς Ἑνετοῦ. Οἱ ἄθλοι τοῦ Μοροζίνου, τοῦ ἐπαξίως ἐπονομασθέντος Πελοποννησιακοῦ, καὶ ἀκολούθως ἐκεῖνοι τοῦ Ἀγγέλου Ἔμου, ἐν τῇ ἱστορίᾳ θὰ καθέξωσιν ἀείποτε θέσιν ἐπίζηλον.

Ἅμα λοιπὸν ἦλθεν ὁ Μοροζίνης ἐν Ἑλλάδι ἤρξατο μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων ὁ σπουδαῖος ἀγών, εἰς ὃν μετέσχον οἱ

(1) Πηγαὶ ἀνέκδοτοι. — Ἀρχειοφυλακεῖον Ἑνετίας καὶ Ζακύνθου — Estratto de servitii del dott. Renier Serra Prestati al ser. mo Publico di Venetia in diverse occasioni κτλ. Περγαμηνὴ παρὰ τῷ κ. Μ. Κασσάνῳ. — Aggregazioni di varie famiglie civili nel nobile Consiglio del Zanti, παρὰ τῷ κ. Α. Ῥώσσῃ.

(2) Ἐν τῷ περιοδικῷ Κυψέλη ἔτος Δ!. ἀριθ. 1 βιογραφοῦντες τὸν Χῖον Γεώργιον Σέρραν.

(3) Ὅρα Κυψέλην ἔνθα ἀνωτέρω.

Ἕλληνες προθύμως, μάλιστα κατὰ τῶν Τούρκων ἀνεφάνη μέγιστος ὁμόφωνος ὀργασμὸς καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Πελοπόννησος πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχε παραχωρηθῇ τοῖς Ἑνετοῖς, ἀλλ' ὁ βάρβαρος Τοῦρκος ὑποδουλώσας αὐτὴν δὲν ἐσεβάσθη οὔτε περιουσίαν, οὔτε ναούς, οὔτε τιμήν, οὔτε τάφους, διὸ οἱ Ἕλληνες ἅμα εἶδον τὸν Μοροζίνην καταπολεμοῦντα κατὰ τῶν τυράννων, ἦτο ἑπόμενον ὅτι θὰ ἐλάμβανον τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῶν Ἑνετῶν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἀπὸ τοὺς δυτικούς, ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ὑποφέρει, ἀλλὰ οἱ δυτικοὶ δὲν ἦσαν βάρβαροι, δὲν ἦσαν Τοῦρκοι.

Ἄρα οἱ Ἑνετοὶ κατέλαβον ἐκ νέου τὴν Πελοπόννησον, εὗρον αὐτὴν εἰς ἀξιολύπητον κατάστασιν. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς εὗρον πάραυτα ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, τῆς περιουσίας. Οἱ Ἑνετοὶ ἀμέσως κατέγειναν νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν τάξιν. Ἐν τούτοις ἀπέθανεν ὁ εἰσαγγελεὺς ὃν εἶχον, ἀρχὴ λίαν χρήσιμος. Τότε προσεκλήθη ὁ Ῥενιέρης Σέρρας, ἵνα διὰ τῆς γνωστῆς δραστηριότητός του καὶ ἱκανότητος ἔτι μᾶλλον εὐημερήσῃ ἡ Πελοπόννησος. Ὁ Ῥενιέρης Σέρρας συνέδεσε στενῶς τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς Πελοποννήσου, κατὰ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἅπερ σώζονται, καθότι συνέταξε καὶ τὴν Πελοποννησιακὴν Νομοθεσίαν.

Οἱ τῆς Πελοποννήσου σύνδικοι καὶ καταστοιχωτοὶ πρὸς καλλιτέραν εὐόδωσιν τοῦ τόπου, ἔστειλαν ἐπὶ τούτῳ ἔγγραφον πρὸς τὴν ἁρμοδίαν ἀρχήν, δι' οὗ, σὺν τοῖς ἄλλοις ἐζήτουν τὴν σύνταξιν ἰδιαιτέρας Νομοθεσίας, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἐν Πελοποννήσῳ, ὡς βάσις τῶν πολιτικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων καὶ τακτικῆς διαχειρήσεως τῶν δημοσίων προσόδων, διὰ νὰ περιορίζῃ παντὰ ὑπάλληλον εἰς τὸ καθῆκον αὐτοῦ, διὰ νὰ ὁρίζῃ ποῖαι συμβουλαὶ καὶ ποῖοι νόμοι εἶνε δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῶσι, διὰ νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπον νὰ διατηρηθῇ εἰς ὅλα ἡ καλλιτέρα τάξις, τέλος ἵνα χρησιμεύσῃ ἡ Νομοθεσία ὡς ὁδηγὸς δικαίας ἅμα καὶ ἐλεήμονος διοικήσεως. Τοῦτο ἐζήτουν παρὰ τῶν ἁρμοδίων τῷ 1689. Ἡ αἴτησις αὕτη, ἔχει πολὺ ἱστορικὴν ἀξίαν: ἐπειδὴ δὲ εἶνε ἔτι ἀνέκδοτος, νομίζομεν καλὸν χάριν τῶν καταγινομένων εἰς ἱστορικὰς μελέτας νὰ τὴν δημοσιεύσωμεν:

De particolari contenuti in lettere scritte al Ser. mo Dominio di Venetia dagl' Ju. mi et Ecc. mi Signori Domenico Gritti e Marin Michiel, Sindici e Catasticatori nel Regno di Morea sotto li 4 Febraro 1689.

Ser. mo Dominio

Sospirate da Noi le riverite Ducali dell' Ecc. mo Senato, queste ci giungono in data di 21 Ottobre decorso. Omissis aliis.

Dalle medesime fra le altre multiplici incombenze osserviamo ingiontici quelle delle formationi di un *Statuto*, che servadi fondamento a Giuditii, si nel Civile come nel Criminate per l' esattione e puntuale amministratione delle Publiche rendite, che contenga ogni Ministro nel debito Offitio, che prescriva quali consigli e con quali Regole si potessero concedere alle Communità, che stabilisca in tutte le cose il miglior ordine e particolarmente in quelle della Religione, cosi per il rito Cattolico, come per il Greco, e che serva sempre di Regola ad un giusto e caritatevo le Governo di tutto il Regno, l' institution de Rettori, Camere, Fiscali, Ministri e Tariffe; Liquitationi de Beni de Greci per via di essami in deficienza di Carte e fondamenti de loro possessi; Incarichi tutti, che siccome: dalla nostra debolezza vengono humiliati, e riveriti cosi obligano il nostro zelo a rappresdntarli la necessità. che teniamo de principali Ministri; quali come accennassimo nelle ultime nostre di 15 e 25 Nov. re passato mancarono a Patrasso doppo grave infirmità cagionate dall' intemperie di quel Clima, colli dovuti riflessi, che senza l' assistenza de' medesimi si rende impossibile ridurre a buon fine incombenze si gravi, che ricercano la maturità, e prattica inveterata di soggetto versato nelle Leggi di tutta esperienza, et attitudine, che sostenghi il titolo di Fiscale affinchè mediante le sue direttioni restino le riverite commissioni adempite e li animi nostri consolati nel veder obbediti li supremi decreti. Al qual fine, et acciò il Publico servitio non rimanesse in parte alcuna rallentato, non habbiamo mancato di estendere tutte le maggiori diligenze per rintracciarne di qui; ma resesi invano non ci è sortito di ottenere, che D. Zorzi Corner Rag. to dell' Ill. mo Sig. r Comm. rio Paga. dor in Armata, quale con mandato penale di Sua Serenità è stato obligato all' esercitio di questa Carica in figura di Rag. to e gionto il medesimo al Zante ci scrive, che terminata la contumatia, e ricupeaatosi da certa poca sua indispositione si rassegnerà a questo impiego. Che perciò convenimo di supplicar la Serenità Vostra di renderci consolati, animando il nostro fervore con destinarci un Fiscale, ma di tutta habitità, e di Raggionati non per questo servitio, ma anco per quello delle Camere, mentre anco il Rag. to Biondi, che dimostrava segui di habitità si è partito per la Dominante unito all' Ecc. mo *Renier* nostro terzo Collega. Nel mentre però colla mira sempre di adenpire nelle parti del possibile al nostro debito habbiamo in ordine alle riverite Ducali di V. V. E. E. fatto estender Proclama, perchè ognuno de Greci di questo Territorio debbino paesentar le note de beni da loro pretesi.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ἐγγράφου τούτου καταφαίνεται πόσον οἱ Ἑνετοὶ προσεπάθουν νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν τάξιν. Τὴν ἐν λόγῳ λοιπὸν *Νομοθεσίαν* συνέταξεν ὁ Ῥενιέρης Σέρρας, καί, κατὰ τὴν μαρτυρίαν, ἰδίως τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς τότε ἀρχῆς, ἦτο ἄριστη.

Ἕνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς, μετ' ἄκρας φιλοπατρίας, ἔκαμεν, ἡ Ἑνετία τὸν ἐτίμησε καὶ ἀντίμειψε μεγάλως. Ἐκτὸς τῆς *Νομοθεσίας* ἐξεφώνησε λόγους καὶ ἐπραγματεύθη περὶ νομοθετικῶν ἀντικειμένων.

Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐλύπησε πολλοὺς καὶ διάφοροι λόγιοι διὰ πεζῶν καὶ ἐμμέτρων ἔργων τὸν ἔκλαυσαν.

Ὁ Ῥενιέρης Σέρρας εἶχε ἓξ τέκνα, δύο ἄρρενα καὶ τέσσαρα θήλεα. Ἐκ τῶν υἱῶν διεκρίθη ὁ Ἰωάννης Δαρεῖος, ὅστις ἐσπούδασε εἰς Παδούην καὶ ἰδίαις δαπάναις συνετήρησεν εἴκοσιν ἄνδρας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἐνετικοῦ στόλου πολεμοῦντος κατὰ τῶν Τούρκων.

Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα μαρτυροῦσιν ὅτι τὴν γενναίαν καὶ φιλόπατριν ταύτην πρᾶξιν τοῦ Ἰωάννου Δανείου, πολλοὶ ἐμιμήθησαν.

Τὸ καλὸν παράδειγμα ἀείποτε προξενεῖ ὠφέλειαν.

Ἐν Ζακύνθῳ 1884.

Σ. Δε Βιαζης.

ΜΩΣΑΙΚΟΝ

Ὅστις θέλει ν' ἀγαπᾶται παρ' ὅλων πρέπει ν' ἀποφασίσῃ νὰ διδαχθῇ πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἀπὸ ἀνθρώπους ἀγνοοῦντας αὐτά.

Champfort.

* * *

Ἡ ὀκνηρία ὁδοιπορεῖ βραδέως καὶ διὰ τοῦτο ἡ πτωχία τὴν καταφθάνει ἐντὸς μικροῦ διαστήματος.

Hunter.

* * *

Ἡ ἀρετὴ εἶναι ὡς τὰ ἀρώματα ἐκεῖνα, ὧν τὴν εὐωδίαν αἰσθάνεταί τις μόνον, ὅταν θραύσῃ ἢ καύσῃ αὐτά. Διότι ἂν καλύπτει τὰ ἐλαττώματα, ἡ δυστυχία καθίστησι περιφανεῖς τὰς ἀρετάς.

Bacon.

* * *

Ἡ καλλιτέρα ἰδέα ἑνὸς συγγραφέως, εἶνε στιχάκις ἡ ἰδέα ἣν ἔχει περὶ τοῦ ἔργου του.

J. petit senn.

* * *

Ἀπόφευγε τὸν ἄνθρωπον ὅστις εὑρίσκει τὰ πάντα καλὰ, τὸν ἄνθρωπον ὅστις εὑρίσκει τὰ πάντα κακὰ καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου τὸν ἄνθρωπον ὅστις διὰ πάντα ἀδιαφορεῖ.

Lauater.

* * *

Πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰσὶν ἀνεκτοὶ, ἐκτὸς τῶν ἀνεχομένων τὰ πάντα.

Horn.

* * *

Ὁ μὴ εὑρίσκων τὸν Θεὸν πανταχοῦ, οὐδαμοῦ εὑρίσκει αὐτόν.

J. pdtit- sen.

* * *

Αἱ ῥυτῖδες εἰσὶν αἱ ἀτραποὶ ἐν αἷς τὰ ἀπερχόμενα ὀνειροπολήματα συναντῶσι τὴν ἐρχομένην πεῖραν.

J. Petit-senn.

* * *

Ἡ μετριοφροσύνη εἶναι διὰ τὴν ἀρετὴν ὅ,τι ὁ πέπλος διὰ τὴν ὡραιότητα· ἀναδείκνυσιν αὐτὴν λαμπροτέραν.

Cpester Rult.

* * *

Ὁ Νεῖλος καλύπτει τὰς πηγὰς αὐτοῦ· πόσαι περιουσίαι δὲν εὔχονται νὰ δυνηθῶσι νὰ πράξωσι τὸ αὐτό.

J. petit-senn.

Η ΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΗ

Διήγημα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

ὑπὸ Ν. Β. Παγκωστα

(Συνέχεια)

Φίλος ἤθελε τῷ προπαρασκευάσει κλίνην ἐκ βρύων, φίλος ἤθελεν ἐκθλίψει τὸν χυμὸν ὑγειηνῶν φυτῶν, φίλος ἤθελεν ῥίψει ἐπ' αὐτοῦ ἔνδυμα ἵνα τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν καύσονα τοῦ ἡλίου, καὶ ἀπὸ τὸ ψῦχος τῆς δρόσου· αἱ φροντίδες φίλου ἐπικαλλύνουσι τὸν θάνατον ἀλλ' εἶναι μόνος!

Ἡ καρδία αὐτοῦ πάλλει σφοδρῶς, ὁ παλμὸς διακόπτεται, καὶ ἐπὶ τέλους σταματᾷ.... τὸ αἷμά του ἀποκαίει καὶ μετὰ ταῦτα παγώνει καὶ μένει ἐπικρεμάμενον εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ, τὰ βλέφαρά του τρέμουσι καὶ κλείονται, καὶ λέγει: διψῶ! καὶ ἐκπνέει χωρὶς οὐδεὶς νὰ τῷ ἀπαντήσῃ.

* * *

Ὅτε ὁ ἥλιος ἀνέτειλε, ἐκαθήμην πλησίον τῆς καλύβης, ἐπὶ λίθου, ἀντὶ θρονίου χρησιμεύοντος, ἀφ' οὗ ἕνεκα τῶν διαφόρων συμπλεγμάτων τῶν πιτύων καὶ πευκῶν καὶ τῶν βράχων οὓς ὁ χρόνος ἀποσπᾷ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων, καὶ οὓς ἐπισωρεύει αὐτομάτως διὰ μόνον τῶν κορυφῶν δένδρων τινῶν καὶ βράχων ἠδύνατό τις νὰ διακρίνῃ μακρόθεν τὰς ὡραίας πεδιάδας τῆς Ἀλσάκης, τῶν ὁποίων τὰ ἄπειρα ὅρια συνεχέοντο μετὰ τῶν ἀναθυμιάσεων τοῦ ὁρίζοντος.

Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου θεωρεῖ μετὰ θρησκευτικῆς ἐκπλήξεως τὰ μεγάλα ταῦτα συντρίμματα τῆς κτίσεως. Καὶ ἡ σμίλαξ (1) ἥτις ἐκτείνει ἐπ' αὐτῶν τοὺς ὁριζοντίους αὐτῆς κλάδους, τὰ στέφει μετὰ μεγαλοπρεπείας. Τὰ λείψανα τῆς τέχνης εἰσὶ καταπληκτικὰ, τὰ τῆς φύσεως ὅμως ὑψηλά.

Ὦ πόσον ἡ καλλιέργεια τῆς δυστυχίας εἶναι δικαία, πόσον αἱ εὐγενεῖς ἀτυχίαι εἰσὶ σεβασταί! πόσον εἶναι βαθὺ τὸ αἴσθημα τὸ ὁποῖον ἡ Ἰδέα τοῦ μεγαλείου, συνδεδεμένου πρὸς τὴν τῆς καταστροφῆς, ἐμπνέει.

Δὲν ἠξεύρω... ἀλλὰ καταλαμβάνω κακῶς, δὲν καταλαμβάνω τὸν ἄνθρωπον τὸν ἄνευ συγκινήσεως βλέποντα γηραιὰν

(1) Δένδρον τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, πολυειδὲς ἀειθαλὲς καὶ στενόφυλλον, ποικιλόμενον διὰ τῆς κλαδεύσεως κατὰ βούλησιν, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάβης.

δρῦν ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ καταθραυσθεῖσαν καὶ τὸν ἄνευ σεβασμοῦ ἐλεήσοντα τὸν Βελισάριον.

Ἄλλως τε ἡ θέα μου δὲν ἤθελεν ἴσως προσφέρει εἰδύλλιον εἰς τὸν Γέσνερ, καὶ εἰκόνα εἰς τὸν Κλαύδιον Λοραῖν, ἀλλ' εἶχε τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο θέλγητρον, τὸ ἐμπνευστικὸν καὶ παρήγορον, τὸ ὁποῖον καταπραΰνει τὴν λύπην καὶ αὐξάνει τὰς διανοητικὰς δυνάμεις.

Ἀνεγνώρισα ὅτι εἶχον ψυχήν. Ὁ Λοβελὺ ἦλθε πρός με καὶ ἠσθάνθην δίδων αὐτῷ ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, ὅτι μίαν μόνην ψυχὴν εἴχομεν.

Τὴν προτεραίαν οὐδὲν ἔπραξα ἢ νὰ ἴδω τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καλύβης εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ· ἦτο ἁπλῆ ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ μητρικὴ στοργὴ προσεμειδία πρὸς τὴν υἱέκην, ἐνταῦθα κατῴκει ἡ ἀρετή, ἦτο ἠνεῳγμένη διὰ τὴν φιλοξενίαν, καὶ τὴν ἐθεώρησα ὡς ναόν.

Οἱ ὀφθαλμοί μου προσηλώθησαν ἐπί τινων συγγραμμάτων ἀποτελούντων τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Λοβελύ.

Τὸ πρῶτον τῶν βιβλίων, ΒΙΒΛΟΣ, κατεῖχε τὴν πρώτην τάξιν· παρ' αὐτῇ ἦτο ὁ Μεσσίας τοῦ Κλόπστοκ· ἦτο τὸ ποίημα τῆς θρησκείας παρὰ τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ· κατωτέρω διέκρινα τὸν Μοντενιέ, τὸν φιλόσοφον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας μεταξὺ Σακσπήρου, ὅστις εἶναι ὁ ζωγράφος, καὶ τοῦ Ῥιχάρδου, ὅστις εἶναι ὁ ἱστορικός. Ὁ Ῥουσσὼ, ὁ Στέρν καὶ μικρὸς ἀριθμὸς ἑτέρων εἵποντο μετὰ ταῦτα.

Ὁ Λοβελὺ μοὶ ἔθλιψεν ὀλίγον τὴν χεῖρα, μὲ ἐθεώρησε μὲ ὅρος μυστηριῶδες ἐξήγαγεν ἔκ τινος θέσεως ἐβένινον θήκην τὴν ἠνέῳξε μετὰ προφυλάξεως καὶ ἐξέβαλε βιβλίον τι περιτετυλιγμένον διὰ μέλανος καλύμματος.

Εἰς φίλος εἰσέτι, εἶπε παρουσιάζων μοι αὐτόν· ἦτο ὁ Βέρθερ. Ἤμην τὸ ὁμολογῶ ἐννεακαιδεκαέτης καὶ τὸν Βέρθερ τὸ πρῶτον ἤδη ἔβλεπον. Ὁ Λοβελὺ ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐστέναξε. Θ' ἀναγνώσω τὸν Βέρθερ σου! ἀνέκραξα.

Βλέπεις, εἶπε, πόσον αἱ σελίδες αὗται εἰσὶ τετριμμέναι! Ὅτε ὁ νοῦς μου παρεφρόνει, καὶ ὅτε διέτρεχον τὰ ὅρη, ὁ φίλος οὗτος μοὶ ἐναπελείπετο, τὸν ἔφερον ἐπὶ τῆς καρδίας μου, τὸν κατέβρεχον διὰ τῶν δακρύων μου, προσήλωνον ἐπ' αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ τὰ περιφλεγῆ χείλη μου, τὸν ἀνεγίνωσκον στεντορείᾳ τῇ φωνῇ καὶ διεσκέδαζα τὴν ἐρημίαν μου.

Ναὶ, Λοβελύ, θ' ἀναγνώσω τὸν Βέρθερ σου.— Θὰ τὸν συναναγνώσωμεν πάλιν μοὶ εἶπεν ὁ Λοβελύ. Πολλάκις τὸν ἀνεγνώσαμεν.

Ἡμέραν τινὰ ἐξῆλθον μόνος μετὰ τοῦ Βέρθερ καὶ εἰσέδυσα εἰς τὸ δάσος.

Διατί τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν δύναται νὰ μοὶ ἐξαρκέσῃ: Εἶπον μετά τινας ἡμέρας κλείων αὐτὸ μετὰ θλίψεως.

Διατὶ αἱ ἡδοναί μου ἀπώλεσαν τὸ θέλγητρον αὐτῶν διατί δὲν ἀγαπῶ πλέον οὔτε τὸν κελαρισμὸν τοῦ ῥύακος οὔτε τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου, οὔτε τὰς ἀθῴας ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας; Ἀφότου ἠνέῳξα τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο βιβλίον νομίζω ὅτι ἐνεδύθην τὸν χιτῶνα τῆς Κρεούσης, καὶ ὅτι ἀναπνέω ἀέρα καυστικόν.

Δὲν εἶμαι πλέον εὐτυχής!

Ἐκάθησα εἰς τὸ πέρας τοῦ δάσους καὶ διηρεύνων τὴν καρδίαν μου, εἶχον ἀνάγκην ν' ἀγαπήσω· ἡ ἰδέα μ' ἐξέπληξεν ὡς φῶς ἀπροσδόκητον, ἀλλὰ μὲ ἀνεκούφιζε μακρᾶς δυσπνοίας καὶ ἀνέπνευσα μετὰ πλειοτέρας ἐλευθερίας· μετ' ὀλίγον ἐξήτασα τὸ μέλλον, καὶ εὗρον αὐτὸ περιστοιχούμενον ὑφ' ὅλων τῶν γοητειῶν τῆς εὐτυχίας· ἡ ἐπαγωγὸς αὕτη χείμαιρα ἐξετάθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ παρόντος, κατέστησεν ἐκ νέου σεβαστὸν πᾶν τὸ περιστοιχοῦν με, ἡ ἡμέρα μ' ἐφάνη εὐδιωτέρα, ἡ ἐξοχὴ τερπνοτέρα, τὸ φύλλωμα ἡδύτερον, ἡ ψυχή μου διηνοίγετο πρὸς τὸν ἔρωτα, καὶ, ἀναμφιβόλως, ἀνεγεννήθη.

Ἑκάστη στιγμὴ διάφορα ἀπεκάλυπτεν αἰσθήματα, διαφόρους ὑπεδείκνυεν ἡδονάς· ἡ ὁρμητικὴ φαντασία μου περιεπλανᾶτο εἰς τὰς λαμπρὰς αὐτῆς ἐλπίδας καὶ ἐτρεφόμην ὑπὸ μυρίων εὐτυχῶν χειμαιρῶν. Ἤδη δὲν ἦτο πλέον ὀνειροπόλημα... ἔβλεπον τὴν λατρευομένην γυναῖκα τὴν προορισθεῖσαν ἵνα διπλασιάζῃ τὴν ὕπαρξίν μου... τὴν ἐζωγραφίζον διὰ τῶν ζωηρωτέρων χρωμάτων. Ἡδυνόμην συνάπτων εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὅλα τὰ θέλγητρα τῆς νεότητος καὶ τῆς καλλονῆς κοσμούμενα διὰ τῆς ἐμφάσεως τῆς ἀρετῆς· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἀπέπνεον τὴν χάριν... Ἀφελής τις συστολὴ ἐζωογόνει τὴν χροιὰν αὐτῆς διὰ γλυκυτάτου χρώματος... ἦτο ἡ ἀθωότης καὶ ὁ Ἔρως.

Ἐπλησίασα καὶ ἠδυνήθην νὰ ἐμβαθύνω μέχρι τῆς θελκτικῆς ἀταξίας τῆς κόμης αὐτῆς, μέχρι τῶν κινήσεων τῆς καρδίας, ἥτις πάλλουσα ἐκίνει τὴν ἐκ μεταξωτοῦ ὑφάσματος ἐσθῆτα αὐτῆς.

Αὕτη ἀνεγίνωσκε· προέβην βήματά τινα, καὶ ἤκουσα τὸν κρότον τῆς σελίδος, ἥτις διέφευγε τῶν δακτύλων αὐτῆς, τὸν στεναγμὸν, ὃν ἀπέσπασε φράσις περιπαθής.... Εἶδον δάκρυον καταῤῥέον κατὰ μῆκος τῆς παρειᾶς αὐτῆς καὶ ἤθελον ῥιφθῆ πρὸ τῶν γονάτων της, ἐὰν δὲν ἐφοβούμην μὴ μιμηθῶ τὸν Πυγμαλίωνα λατρεύων τὸ ἔργον μου...

Οὐχί! δὲν ἦτο πλέον ὀνειροπόλημα. Τὴν εἶδον καὶ, ἐὰν ἔμελλον νὰ ζήσω πολλοὺς αἰῶνας, ἡ στιγμὴ αὕτη πάντοτε θὰ μοὶ ἐπεφαίνετο.... Θὰ τὴν ἔβλεπον πάντοτε ἐκεῖ, ὡς τὸ πρῶτον τὴν εἶδον, ὅτε ὕψωσεν ἐπ' ἐμοῦ τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ ὅτε οἱ ἐπ' αὐτῆς προσηλωμένοι ὀφθαλμοί μου συνήντησαν τὸ πρῶτον αὐτῆς βλέμμα.... Καὶ ἤδη, ὅτε κατεσυντρίβην ὑπὸ τοιούτων ἀναροστάτων πόθων καὶ ὅτε κελαινὸν νέφος ἐπεσκότισε τὰς ἀναμνήσεις μου, νομίζω πάντοτε, ὅτι τὴν βλέπω ὅπως τὴν εἶδον τὴν ἡμέραν ἐκείνην....

Ἐκεῖ ἐκάθητο εἰς τὴν ἄκραν τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἀγροῦ ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ γηλόφου πλησίον τοῦ ἐκ κυνοσβάτου θαμνῶνος ἐκείνου. Ὅτε μὲ εἶδεν ἔπεσε τὸ βιβλίον της ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς· ἡ γραῖα Βριγίττη ἵστατο ὄπισθεν αὐτῆς· ἐπλησίασα μετὰ ψυχικῆς ταραχῆς... Ἡ Στέλλα ἐμειδίασεν ἵνα μ' ἐνθαρρύνῃ, καὶ ἐταράχθην πλέον ἢ πρότερον. Ἡ Βριγίττη ἔκυψε πρὸς τὴν Στέλλαν ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς σκαπάνης αὐτῆς καὶ εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ: Θὰ ἦναι ἴσως προγεγραμμένος.

— Ναὶ, προγεγραμμένος!

Ἐὰν πάντα τὰ ἔμψυχα ὄντα, τὰ κατοικοῦντα τὸ διάστημα, συνεφώνουν νὰ μὲ ἀναγορεύσωσι βασιλέα, ὀλιγώτερον ἤθελον κολακεύσει τὴν ὑπεροψίαν μου ἡ γυνὴ αὕτη ἀναγορεύουσά με προγεγραμμένον. (ἀκολουθεῖ)

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΖΗΛΙΑ

Ἄχ! πῶς ζηλεύω νὰ σὲ ἰδῶ ἄλλοτε ν' ἀντικρύζῃς
Ἢ 'σ' ἄλλα μάτια τὴ ματιὰ μὲ πόθο νὰ βυθίζῃς!
Τὸ χέρι σου ὅταν κρατῇ κανένα ἄλλο χέρι
Ποιὸ ἀπερνάει τὰ στήθη μου φαρμακερὸ μαχαῖρι!
Ὅταν χλωμὴ μὲ δάκρυα τὸ πρόσωπο βαντίζῃς
Νομίζω πῶς 'σ' ἄλλη ψυχὴ τὸ δάκρυ σου χαρίζῃς.
Ζηλεύω τὸ χαμόγελον 'ποῦ γράφεται 'στὰ χείλια
Καὶ ἂν σὲ ἰδῶ περίλυπη πεθαίνω ἀπ' τὴ ζήλια.
Ζηλεύω καὶ τὴ λύπη σου, ἀκόμη τὴ χαρά σου,
Τὸ Ζέφυρο 'ποῦ 'στὰ χρυσᾶ μυρώνεται μαλλιά σου,
Τ' ἀηδόνι ποῦ ἀπ' τὸ στόμα σου πέρνει τὴ ζάχαρί σου
Καὶ πέρνει μὲ τὴ ζάχαρι μαζὺ καὶ τὴ φωνή σου,
Τόν ἥλιο 'ποῦ σοῦ 'δάνεισε τῆς φλογερές του ἀκτίδες,
Τοὺς μυστισούς τοὺς πόθους σου, τῆς μυστικές σου ἐλπίδες.
Τὴν Παναγιὰ ὅταν φιλῇς τὴν Παναγιὰ ζηλεύω!
Τὰ χάδια σου γιὰ 'μένανε καὶ μοναχὰ γυρεύω.
Ζηλεύω τὴ μανοῦλά σου, ζηλεύω τὸν καθένα,
Ὅ,τι σὲ βλέπει, ὅ,τι θωρεῖς ἀκόμη καὶ ἐμένα!
Ἤξερω πῶς σὺ μὲ ἀγαπᾶς καὶ ὅμως σὲ ζηλεύω
Καὶ καίουμαι 'στὴ ζήλια μου καὶ σένα σὲ πεδεύω....
— Ἄχ! Τόσο, τόσο ἡ καρδιὰ ἐκείνη ποῦ λατρεύει
Ὅσο δὲν ἔχει ἀφορμὴ περισσότερο ζηλεύει!

Ἐν Καλάμαις 1879.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΗ ψάλτης.

ΤΗ: ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΙ ΚΑΤΙΝΑ:

Ἂν ὅλαις ὅσαις σὰν τρελλὸς εἶχα ἀγαπημένα
Κι' ὅλαις ὅσαις μὲ εἶχανε μὲ θέρμη ἀγαπήσει,
Μποροῦσαν νὰ ἐγίνοντο λουλούδια μυρωμένα
Τὶ μπουκετάκι δροσερὸ θὰ εἶχα σχηματίσει!

Κι' ὅμως αὐτὰ τῆς ριζότης μου τὰ ἄνθη τὰ δροσάτα,
Ποῦ μιὰ φορὰ καμάρωνα μὲ γέλοιο ἢ μὲ πόνο
Ὅλα θὰ στὰ προσέφερα γλυκειὰ γαλανομμάτα
Ἂν μιὰ ματιὰ μοῦ χάριζες μὲ τὴ καρδιά σου μόνο.

Μάϊον 1881.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ.

Η ΛΕΒΕΝΤΙΑ.

Ἡ πέρδικες ἐκούρνιασαν
δὲν κελοδοῦν τ' ἀηδόνια.
Ἔχουν λυπητερὴ λαλιά,
γιατὶ ἤλλαξαν τὰ χρόνια!

Σώπασαν' γιατὶ ἄρματα
δὲν κρέμουνται 'στοὺς πρίνους,
καὶ δὲν βοΐζουν τὰ βουνὰ
νὰ σπέρνουνε τοὺς θρήνους....

Τὰ χόρτα μαραθήκανε
γιατὶ δὲν τὰ δροσίζει
παλλικαριοῦ περπατησιὰ
ὁποῦ μοσχομυρίζει

Ἐχάθηκεν ἡ λεβεντιὰ
δὲν εἶνε στὰ λημέρια,
γιαυτὸ μᾶς φαίνονται θολά,
'στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρια!...

Μηλιόνια πλειὰ δὲν κρέμουνται
'στοῦ πρίνου τὰ κλωνάρια,
καὶ δὲν πατεῖ παλλικαριὰ
τοῦ κάμπου τὰ χορτάρια.

Ἐξέχασαν τὰ κρυὰ νερὰ
ποῦ τρέχουν 'στὰ λαγκάδια,
καὶ προσκυνοῦν τὰ μάταια
καὶ τῆς θνητῆς τὰ χάδια!

Ἐξέχασαν τ' ἀθάνατα
γιὰ ἕνα θνητὸ 'μμάτι,
γιὰ μία κόρη τῆς στιγμῆς,
καὶ τρομερὴ ἀπάτη!...

Μήπως κι' αὐτὴ ἡ 'λευθεριὰ
ἐκρύφθηκε 'στὰ ὄρη;
ὄχι· ἀλλὰ τὴν ἄφησαν
καὶ προσκυνοῦν τὴν κόρη!...

Μήπως καὶ δὲν ἀκούεται;
«ἐκδίκησιν φωνάζουν»,
εἶνε νεκροὶ ἀκίνητοι
καὶ πλάκες τοὺς σκεπάζουν.

Δὲν εἶν' καιρὸς νὰ λέγωμεν:
«εἶν' ὁ θεὸς μεγάλος
«τὸ δίκηο μας θὰ ἀρνηθῇ
«νὰ τὸ ἁρπάξῃ ἄλλος!»

Μὴ θέτε ἐλπίδα μάταιη
νὰ μᾶς ἀποκοιμίζῃ,
τώρα ψάλλουν τὰ πουλιὰ
καὶ ἡ μυρτιὰ ἀνθίζει!

Ἐν Βερδιάνσκα 15 Μαΐου 1884.

Ν. ΜΟΥΣΟΡΗΣ.

ΕΙΣ ΜΑΡΑΜΕΝΟΝ ΡΟΔΟΝ

Ἀ! Διατὶ νὰ μαραθῇς, ὦ ῥόδον μου ὡραῖον,
Καὶ ἓν πρὸς ἓν ἐπὶ τῆς γῆς τὰ φύλλα σου νὰ πέσουν
Σὺ τὸ πρὶν τόσο ζωηρὸν καὶ μῦρα ἀποπνέον
Τὰ θέλγητρά σου νὰ ἰδῇς διὰ μιᾶς νὰ σβέσουν.

Πρὶν ὅτε κάλυξ βαδινὸς ὑπὸ φύλλα ἦσο
Παρθένον, εἰς τὰς φλογερὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου
Ἀγέρωχον εἰς τὴν πνοὴν τῆς αὔρας ἐκινεῖσο,
Καὶ ἦτο ἆσμα ἡ ζωὴ τοῦ νεαροῦ σου βίου.

Ἀλλ' ὅτε ὑπὸ τὴν σκιὰν αἱ βάσκανοι σὲ εἶδον,
Ἐξέλιπε τὸ κάλλος σου, ἀπώλεσας τὸ χρῶμα
Καὶ ἤδη ἄνευ θωπειῶν θερμῶν τῶν χρυσαλίδων
Τὰ πέταλά σου κάτωχρα ἁπλοῦνται ἐπὶ τὸ χῶμα.

Πόσον ἡ θέα σου ἐμὲ αὐτὸν μοὶ ἐνθυμίζει
Καθὼς ἐσέ, μ' ἐβάσκανε, μὲ φθόνησεν ἡ Μοῖρα,
Ὁπότ' ἤμην κάλυξ φεῦ!... καὶ ἤδη... μὲ μαστίζει..
Καὶ μοὶ ἐκλείσθη, ἀπηνῶς, πάσης Ἐλπίδος θύρα.
Ὦ! ναί, ἂς ἦτο κ' εἰς ἐμὲ διὰ παντὸς νὰ σβέσω,
Καί, καθὼς σύ, ἐπὶ τῆς γῆς πτῶμα ψυχρὸν νὰ πέσω.

Ἐν Πειραιεῖ Ἰουνίου 1884.